

A photograph of four children in a classroom setting, gathered around a table and looking at a tablet computer. The children are of diverse backgrounds and are engaged in collaborative learning. A large yellow semi-circle graphic is overlaid on the right side of the image.

Open Samen de Toekomst

Meerjarenplan 2025-2026

The logo consists of a yellow semi-circle on the left side.

impuls
open
leermateriaal

Inhoud

Inleiding	3
Basis en randvoorwaarden	6
Algemeen	6
Kern	6
Cruciale interventies	7
Context en Beleid	9
Programmaonderdelen	10
Thema 1: Opschaling in gebruik	10
Thema 2: Regie op Open	14
Thema 3: Versterken infrastructuur	17
Thema 4: Onderbouwen met kennis en kunde	21
Communicatie	26
Programmamanagement	28
Literatuurlijst en bronnen	30
Bijlage: Opbrengsten en lessen 2022-2024	31

Inleiding

In september 2023 is het werkplan van Impuls Open Leermateriaal (IOL) opgeleverd voor de periode Q4 2023 t/m Q4 2024. In dit werkplan is, na de kwartiermakersfase, gekozen voor een focus op het inrichten van werkpakketten, versterken van de begeleiding van pilots en verbeteren van de kwaliteit en positie van open leermateriaal vanuit een heldere programmastructuur en kwantitatief en kwalitatief sterke bemensing. Het meerjarenplan 2025-2026 bouwt voort op inzichten vanuit de periode ervoor.

In de periode 2022-2024 is er hard aan gewerkt om een lopend programma neer te zetten dat met professionals en partners evidence-informed werkt aan oplossingen voor complexe vraagstukken rondom het kwaliteitsgericht werken met open leermateriaal in het funderend onderwijs. Nu is het tijd voor een volgende stap. Er is urgentie en er zijn ontwikkelingen die bijdragen aan versnelling. Impuls Open Leermateriaal biedt mogelijkheden om in te spelen op kansen en er is ontzettend veel expertise bij professionals en organisaties die aan IOL verbonden zijn. Bovendien is er al veel informatie beschikbaar vanuit de 57 pilots en de onderzoeken die we uitgevoerd hebben in de afgelopen periode.

Zo zien we dat er stevige aandacht is voor het verbeteren van lesmateriaal voor de basisvaardigheden, is er meer aandacht voor inclusiviteit (wat niet altijd tot uiting komt in lesmethoden van educatieve uitgeverij), zijn er voor veel scholen herstelopdrachten voor het onderdeel Burgerschap, zoeken we oplossingen voor het lerarentekort en is er in 2024 een manifest opgesteld door vakbonden en sectorraden die samen met het onderwijsveld meer grip willen vanuit het onderwijs op de kwaliteit en betaalbaarheid van leermiddelen. Ook het enthousiasme van leraren die (bijvoorbeeld in de pilots) met open leermateriaal werken, laat zien dat er momentum is om te zorgen voor open leermateriaal als volwaardige optie.

Dit meerjarenplan bevat een reflectie op de periode 2022-2024 als basis voor de uitgangspunten en uitwerkingen voor de volgende fase: 2025 en 2026. Een cruciale fase om een onomkeerbare beweging te realiseren en toe te werken naar duurzame manieren om open leermateriaal een vanzelfsprekende plek te geven in de klas, binnen strategisch beleid en in de leermiddelenketen. Het is het derde meerjarenplan binnen de programmaperiode van Impuls Open Leermateriaal, na de oorspronkelijke aanvraag/programmavoorstel. De inzichten uit de vorige periode leiden tot herijkingen en aanpassingen. Het vorige werkplan van 2023-2024 is hier te vinden.

Dit meerjarenplan vormt de basis voor concrete uitwerkingen binnen de themaplannen. Deze stap zetten we samen met partners (die deels invulling geven aan de activiteiten binnen thema's) en de jaarplannen zijn gekoppeld aan concrete doelstellingen per werkpakket en het behalen van de project-specifieke KPI's in oktober 2025. Ook worden er meetbare doelstellingen geformuleerd voor eind 2026, als opmaat naar het meetmoment van de KPI's dat gepland is voor oktober 2029. De thema's en werkpakketten werken aan bredere doelstellingen dan de project-specifieke KPI's om daarmee bij te dragen aan de impact op onderwijskwaliteit en op de aantrekkelijkheid van het beroep van de leraar. Berenschot heeft daarvoor een rapport over monitoring, beleidstheorie en onderzoeksdesign opgesteld.

Geleerde lessen en cruciale interventies

In de periode 2022-2024 zien we dat we steeds meer inzicht krijgen in de verschillenmakers voor het duurzaam inbedden van open leer materiaal in het funderend onderwijs. De pilots geven ons veel informatie, we hebben inmiddels een aantal onderzoeken en verkenningen gedaan en we volgen nauwgezet de onderwijsthermometer op het vlak van leermiddelen. In de bijlage is de evaluatie op hoofdlijnen te lezen over de afgelopen periode 2023-2024. Op basis van de evaluatie van werkpakketten en thema's en na een reflectie op deze fase, komen we tot de volgende bevindingen als input voor dit meerjarenplan 2025-2026.

- Continuering van de intensieve en onderwijsinhoudelijke betrokkenheid bij pilots;
 - Continuering van het oogsten per kwartaal bij de pilots en de opbrengsten breder delen;
 - Herpositionering van het Open LeerProgramma (OLP) om beter te verbinden aan evidence-informed werken en te koppelen aan andere doelgroepen (schoolbesturen, lerarenopleidingen);
 - Het kwaliteitsmodel is als zodanig nog niet gebruiksvriendelijk genoeg en moet meer gericht zijn op praktische inzet van open leer materiaal door leraren in verschillende contexten;
 - Een visie op AI en open leer materiaal en intensief monitoren van pilots die AI inzetten (in afstemming met groeifondsprogramma NOLA);
 - Het is belangrijk om ervoor te zorgen dat leraren in Wikiwijs snel kunnen komen tot leer materiaal dat voldoet aan hun (kwaliteits)eisen, zij ervaren nu te veel belemmeringen. Ook willen we nog meer inzicht krijgen in gebruik en belemmeringen bij de inzet van Wikiwijs;
 - De vernieuwende initiatieven kunnen nog veel meer van elkaar leren. Het is nodig om een strategie te ontwikkelen om kennisdeling en kennisontwikkeling in het funderend onderwijs met betrekking tot open leer materiaal, te versterken;
- Er zijn kansen om door te pakken op het collectief opzetten van duurzame organisatievormen voor open leer materiaal. De urgentie bij alle stakeholders stijgt vanuit verschillende argumenten en de actualisatie van kerndoelen en toevoeging van de nieuwe vakgebieden Burgerschap en Digitale Geletterdheid, zorgen voor behoefte aan flexibiliteit bij de keuze en inzet van leermiddelen, aansluitend op het Herstelplan kwaliteit onderwijs;
 - Om te zorgen voor duurzame samenwerkingen en kennisdeling, wordt expliciet aandacht besteed aan het faciliteren van open community's. Dat doen we vanuit kennis over wat werkt, eerdere ervaringen (zoals de veld-expertscholen en VO-content) en vanuit de pilots);
 - Inzet van open leer materiaal moet niet neergezet worden als onderwijs-innovatie, maar als kwaliteitsimpuls voor het gehele funderend onderwijs. We hebben geleerd dat we voor alle gebruikerstoepassingen mogelijkheden moeten creëren om open leer materiaal als volwaardige optie in te kunnen zetten, al dan niet gecombineerd met niet-open leer materiaal. De leraar bepaalt dit. Dat betekent dat we nog sterker moeten focussen op de leraar en diens behoeften, maar ook op toekomstgerichte ontwikkelingen zoals exponentieel groeiende digitale technologie (denk aan AI-toepassingen) die het leren en lesgeven direct beïnvloeden. Dit vraagt om een lange termijn ambitie zoals het curriculumbewust en flexibel kunnen inzetten van leermiddelen en de ontwikkeling van leraren van uitvoerders naar registrateurs van onderwijs. Daarmee dragen we bij aan meer uitdaging in het leraarschap, passend bij de hoogopgeleide onderwijsprofessional;
 - Er is een andere aanpak nodig om de samenwerking met lerarenopleidingen te versterken. Eén die aansluit bij de praktijk van de opleidingen;
 - Om samenwerking met stakeholders te versterken is de volgende stap nodig: niet alleen een kleine groep die participeert in de uitvoering, maar ook verbreding van de groep betrokken organisaties op verschillende manieren, inzet van hun strategische denkkraft en versterken van de samenwerking tussen organisaties bij complexe vraagstukken;

- Naast het werken in de thema's en werkpakketten, is er inzicht ontstaan in cruciale interventies die zorgen voor een versnelling en versterking van de inzet van open leermateriaal. Het gaat om de focus op de kwaliteit van het open leermateriaal, verbinden van open leermateriaal aan kerndoelen en eindtermen en toewerken naar (een) duurzame organisatievorm(en) van open leermateriaal;
- Distributie van open leermateriaal vraagt aandacht. Hoe zorgen we voor gebruiksgemak voor leraren bij het delen, gebruiken en maken van open leermateriaal? Inzicht krijgen in de gehele life cycle van open leermateriaal biedt aanknopingspunten voor alle stappen en knooppunten.

Pilot 34 Griffland College

**Maken en verrijken
van bestaand en nieuw
open leermateriaal
met behulp van AI**

Pilotronde 4

**Voortgezet
onderwijs**

“Het bevorderen van de autonomie van leraren en hen eigenaarschap geven over het curriculum, ondersteund door een procesbeschrijving van het ontwikkeltraject via AI.”

[Bekijk de pilotpagina](#)

Basis en randvoorwaarden

Algemeen

Dit meerjarenplan markeert een overgangsfase. Na de start en focus op het versterken van de positie van open leermateriaal in de periode 2022-2024, gaat het nu om het neerzetten van een stevig fundament vanuit continuïteit in de thema's, aangevuld met en deels ingevuld door de focus op drie cruciale interventies. Het perspectief van de leraar in alle facetten, is leidend binnen IOL en geeft richting aan vorm en inhoud van de opbrengsten. Ook aan de randvoorwaarden die leraren nodig hebben draagt het programma Impuls Open Leermateriaal bij. Op die manier werken we samen aan de ambitie van de komende jaren.

In de school: open leermateriaal is een volwaardige optie voor alle leraren in het funderend onderwijs.

In de sector: bijdragen aan het versterken van onderwijskwaliteit en verhogen van de aantrekkelijkheid van het beroep van leraar door collectieve regie op kwalitatief goed open leermateriaal in het funderend onderwijs, verbonden aan kerndoelen en eindtermen, in een duurzame organisatievorm.

Een toelichting: vanuit Impuls Open Leermateriaal bepalen we niet hoe leraren met open leermateriaal willen werken, dat is aan hen. Volledig open, gecombineerd met niet-open leermateriaal of methodegericht met af en toe inzet van open leermateriaal: alle opties moeten mogelijk zijn. Wat wel van belang is, is dat leraren in alle gebruikstoepassingen kunnen beschikken over kwalitatief goed open leermateriaal met laagdrempelige mogelijkheden om het te vinden, gebruiken en maken.

Dat doen we door expliciet aandacht te besteden aan curriculumbewustzijn en leerdoelgerichte leermiddelenkeuzes. Dat maakt leraren flexibeler, minder methode-afhankelijk en zorgt voor een verdieping van het beroep. Dit sluit aan bij ontwikkelingen rondom het beroepsbeeld van de leraar. Daarin wordt gekozen voor een heldere koers met focus op het versterken van de betrokkenheid van leerlingen door hen te enthousiasmeren en actief mee te laten doen. Leraren willen leerlingen en hun behoeften echt zien en erop kunnen anticiperen.

Als leraren bovendien, met hun schoolleiders en bestuurders/staf, collectief werken aan het delen, gebruiken en maken van open leermateriaal werken zij samen om de kwaliteit van het materiaal continu door te ontwikkelen. Dat is een basis voor duurzame organisatievormen voor het gebruiken, delen en maken van open leermateriaal. Daarmee wordt de regie op leermiddelenkeuzes sterker vanuit het onderwijs gevoerd. Leraren bepalen immers welk materiaal op welk moment het beste past en hoe ze leermaterialen (open en niet-open) willen kunnen combineren om het best passende onderwijs te kunnen bieden voor alle leerlingen.

Kern

Dit meerjarenplan omvat de combinatie aan programma-impulsen die in de periode 2025-2026 zorgt voor een omslagpunt zodat er eind 2026 sprake is van een stevige positie van open leermateriaal in het funderend onderwijs. Dat doen we door de combinatie van de volgende elementen:

1 Vier thema's als basis:

- Thema 1: **Opschaling in gebruik** (inclusief DUS-I regeling -pilotronde 5, start september 2025);
- Thema 2: **Regie op open** (inclusief aanzet expertisecentrum open leermateriaal funderend onderwijs);
- Thema 3: **Infrastructuur versterken**;
- Thema 4: **Onderbouwen met kennis en kunde** (inclusief opzetten van een werkplaats onderwijsonderzoek open leermateriaal met lerarenopleidingen en werkveld).

2 Drie cruciale interventies als focus geïntegreerd in alle thema's:

- Kwaliteit van open leer materiaal;
- Verbinden van open leer materiaal aan kerndoelen/ eindtermen;
- Duurzaam organiseren van werken met open leer materiaal.

In de periode 2025-2026 starten we met het opzetten van een landelijke Werkplaats open leer materiaal funderend onderwijs. In deze werkplaats werken leraren in opleiding, onderzoekers, lerarenopleiders en leraren in het basisonderwijs, gespecialiseerd onderwijs en voortgezet onderwijs samen aan het onderzoeken van werkende mechanismen rondom de inzet van open leer materiaal. Door een langdurige monitoring van ontwikkelingen aangaande het leer materiaal zelf en door interventies uit te voeren en de onderzoeken, ontstaat inzicht in succesfactoren bij het creëren van impact op onderwijskwaliteit en op de aantrekkelijkheid van het beroep van leraar. Beoogd wordt om hierin samen te werken met diverse lerarenopleidingen en scholen/ schoolbesturen in hun (regionale) netwerk. De werkplaats kan aansluiten bij flexibele mogelijkheden voor studenten (leraren in opleiding) om hiermee te werken aan hun leeruitkomsten, passend bij actuele ontwikkelingen zoals het Bestuursakkoord Lerarenopleidingen.

Cruciale interventies

Om te zorgen voor een versnelling en versterking van de impact, zijn in de periode 2022-2024 drie cruciale interventies geïdentificeerd. De cruciale interventies komen voort uit drie kernvraagstukken die leraren belemmeren om open leer materiaal als volwaardige optie in te zetten op de door hen gewenste manier.

- 1 Hoe vind ik snel kwalitatief goed open leer materiaal dat ik kan inzetten voor mijn leerlingen?
- 2 Hoe kan ik open leer materiaal combineren met andere leer materialen?
- 3 Hoe kan ik erop vertrouwen dat ik ook in de toekomst open leer materiaal kan (blijven) inzetten?

In zowel de pilots, eerdere ervaringen (zoals VO-content) alsook in diverse onderzoeken zijn dit terugkerende kernvragen. Zo zien we dat ook in het recente onderzoek van ICLON: een verkenning naar beweegredenen van leraren om (ook) open leer materiaal in te zetten.

De drie cruciale interventies zorgen voor focus in deze volgende fase van het programma. Ze geven richting aan de opdracht van de vier thema's, krijgen een plek in de interne monitoring/ kwartaalcyclus en worden ingezet om gericht met partners samen te werken en keuzes te maken. Bij de drie cruciale interventies, blijven we ook verbinden met technologische ontwikkelingen zoals (generatieve) AI, bijvoorbeeld door aansluiting te vinden bij het groei-fondsprogramma NOLAI. In 2024 zijn we gestart met het ontwikkelen van een programmavisie op AI en open leer materiaal en deze implementeren we in deze meerjarenplan periode in de cruciale interventies en binnen de thema's.

1. Kwaliteit van open leer materiaal

Leraren geven aan dat het kunnen vertrouwen op leer materiaal voor hen essentieel is om het daadwerkelijk in te zetten. Zij willen materiaal dat bewezen effectief is, dat ervoor zorgt dat leerlingen top-onderwijs krijgen en daarmee de (basis)vaardigheden onder de knie krijgen en een volwaardige plek kunnen innemen in de samenleving. Bovendien willen zij materiaal dat zij doelgroepgericht en passend bij hun onderwijsvisie kunnen inzetten.

Niet alleen voor leraren is dit essentieel, ook schoolleiders en bestuurders, ouders en leerlingen zelf moeten erop kunnen vertrouwen dat het materiaal de stevige basis is waar de leraar vanuit diens vakmanschap mee uit de voeten kan en waar de leerling optimaal van profiteert. Als dit niet in alle opzichten het geval is, gaan leraren open leer materiaal niet op grote schaal inzetten. Naast kwaliteit van het materiaal zelf, gaat het uiteraard ook over de kwaliteit van de professional die met het materiaal werkt. Dat nemen we mee in Thema 4, bij evidence-informed werken en in het Open LeerProgramma.

2. Verbinden aan kerndoelen en eindtermen

Het Herstelplan kwaliteit onderwijs biedt veel kansen om een omslag teweeg te brengen in de manier van werken in het onderwijs. Daarnaast hebben leraren behoefte aan manieren om Burgerschap en Digitale Geletterdheid een (geïntegreerde) plek te geven in het curriculum.

Leraren denken na over hoe ze beter kunnen werken aan vaardigheden van leerlingen en zoeken naar meer mogelijkheden, zoals met verschillende typen leer materiaal waarbij ze bijvoorbeeld de methode als bronnenboek gebruiken naast andere (typen) leer materiaal.

Toch is het lastig voor leraren en schoolleiders om de zekerheden los te laten die ze in lesmethoden vinden. En we zien ook een tegenbeweging waarbij juist sterk wordt geleund op lesmethoden, onder andere als gevolg van het lerarentekort. Het verbinden van open leer materiaal aan leerdoelen en leerlijnen en die koppelen aan kerndoelen en eindtermen, kan de structuur bieden die leraren nodig hebben om flexibel te durven zijn in de inzet van leermiddelen. En het zorgt ervoor dat leraren regie hebben op het curriculum en niet alleen maar uitvoerders zijn van kant-en-klare lesmethoden. Dat vraagt ook om stappen die leraren zelf te zetten hebben om hun beroep te verrijken. Bijvoorbeeld door bewust te werken aan curriculumbewustzijn, verbindingen te maken met bewezen effectieve didactische toepassingen en het materiaal te kunnen aanpassen aan doel en doelgroep. Dit geldt overigens ook voor leraren in opleiding.

In het kader van het Herstelplan kwaliteit onderwijs en de stappen die veel leraren zetten om meer leerdoelgericht te werken, willen we vanuit Impuls Open Leer materiaal goed aansluiten op de kerndoelen en eindtermen en meer focus richten op regie op het curriculum. Dit is de sleutel voor het creëren van meer ruimte voor arrangeren en combineren met open materiaal op een onderbouwde wijze. We zien nu al (bijvoorbeeld in de pilots en bij VO-content) dat leraren die structureel gaan werken met open leer materiaal, al snel de leerdoelen centraal zetten.

3. Stevige basis voor duurzame organisatievorm(en)

Om te zorgen voor een blijvende en stevige positie van open leer materiaal in de leermiddelenketen en continuïteit voor scholen te realiseren, is het noodzakelijk om het investeren in open leer materiaal te organiseren binnen een betrouwbaar model. Het gaat dan om financiering (van het maken, onderhouden en actualiseren van open leer materiaal), maar ook om het blijvend creëren van kwaliteit en waarde door bijvoorbeeld kennisdeling, (door)ontwikkelen van (kwaliteits)instrumenten en een flexibele en duurzame (publieke) infrastructuur om het materiaal te ontsluiten. Nu is het momentum om massa te maken: de urgentie is er en de mogelijkheden kunnen we samen (ook samen met educatieve uitgevers) creëren en realiseren.

Bij de cruciale interventies zorgen we voor het ontwikkelen en delen van kennis en inzichten die aansluiten bij waar de verschillende stakeholders behoefte aan hebben. Zo werken we aan toolboxes. Een toolbox is een online omgeving (zoals een webpagina) voor onderwijsprofessionals: leraren, schoolleiders en anderen die zich binnen de school of het bestuur bezighouden met leermiddelenkeuzes en -inzet. Zij vinden er gereedschappen (wat), uitleg (hoe) en onderbouwing (waarom) voor het werken met open leer materiaal vanuit verschillende perspectieven. Toolboxes worden gevuld met opbrengsten uit het programma (zoals de pilots), nieuw ontwikkelde instrumenten en al bestaande passende hulpmiddelen, bijvoorbeeld van partnerorganisaties. Ook voor schoolbesturen ontwikkelen we toolboxes zodat zij vanuit hun rol ermee aan de slag kunnen richting leermiddelenbeleid en veranderkundige processen.

We doen dit in nauwe afstemming met de betreffende doelgroepen en vullen de toolboxes steeds aan met nieuwe/andere instrumenten, bijvoorbeeld vanuit kennis die de pilots opdoen. Denk aan een toolbox op het vlak van 'kwaliteit van open leer materiaal'. Of een toolbox 'evidence-informed werken met open leer materiaal'.

Context en Beleid

De complexe opgaven in het onderwijs die door de groeifondsprogramma's worden opgepakt en het succesvol werken aan de cruciale interventies, kunnen niet gerealiseerd worden zonder ondersteunend flankerend beleid en gezamenlijke inspanningen. Hierin werken we vanuit IOL intensief samen met het ministerie van OCW en de andere groeifondsprogramma's. We zetten de komende jaren in op de volgende aspecten:

1. Andere Groeifondsprogramma's

Intensieve uitwisseling en afstemming met andere Groeifondsprogramma's (NOLAI, Ontwikkelkracht, Npuls, NAPL, Edu-V, Techkwadraat) op het vlak van kennisdeling en informatie uitwisseling, gezamenlijk onderwerpen en projecten oppakken zoals monitoring en verkennen en inzetten op samenwerking om het voor het onderwijs makkelijker en overzichtelijker te maken en elkaar erin te versterken. Vanuit het ministerie van OCW worden bijeenkomsten gefaciliteerd en verbindingen tot stand gebracht. Dit beperkt zich overigens niet alleen tot de andere groeifondsprogramma's, maar gaat ook op voor andere onderwijsontwikkelingen.

2. Leermiddelenbeleid

Koppeling van het werken met open leer materiaal aan ontwikkelingen in de politiek en binnen de sector funderend onderwijs. Bijvoorbeeld onderwijsbeleid rondom leermiddelen/toetsing, regelingen waarin leer materiaal wordt ontwikkeld/ gebruikt of het steviger positioneren van open leer materiaal in beleid en praktijk.

3. Herstelplan kwaliteit onderwijs

Koppeling met geactualiseerde kerndoelen en focus op de basisvaardigheden plus de vakgebieden Burgerschap en Digitale Geletterdheid omdat leraren daar behoefte aan hebben. Tevens verbinden we de opdracht van Impuls Open Leer materiaal met andere organisaties met een complementaire opdracht.

Denk bijvoorbeeld aan flexibilisering bij lerarenopleidingen en de herijking van de kennisbases van vakgebieden in het voortgezet onderwijs. Dit vraagt om intensiever samenwerken om complexe vraagstukken vanuit alle perspectieven aan te kunnen pakken. Evidence-informed werken en zorgen voor bewezen effectiviteit en kwaliteit van het open leer materiaal, zijn belangrijke focuspunten.

Kansen benutten

Concrete mogelijkheden die we verder gaan verkennen en uitwerken:

- In alle DUS-I onderwijs subsidieregelingen opnemen dat wanneer vanuit de subsidieregeling leer materiaal wordt ontwikkeld voor het funderend onderwijs, dit via Wikiwijs en de Creative Commons licentie CC-by of CC-by-sa wordt ontsloten.
- Input door (partners van) Impuls Open Leer materiaal voor bijvoorbeeld beleidsmaatregelen door bijvoorbeeld input voor beantwoording van kamervragen.
- Meedenken over en wegnemen van mogelijke juridische en financiële belemmeringen en creëren van mogelijkheden voor meer publieke regie op leermiddelen binnen geldende wet- en regelgeving.
- Sturen vanuit architectuur/standaarden (is al in gang gezet, o.a. vanuit Informatiekamer) met aandacht voor de positie van open leer materiaal.
- Handhaven van de publieke ict-infrastructuur en andere publieke randvoorwaarden.
- Aandacht bij partnerorganisaties en stakeholders voor werken met open leer materiaal en dit laten meenemen in reguliere activiteiten en delen via hun kanalen.
- Actief inzetten op samenwerking en verbinding om mogelijkheden die zich voordoen te verzilveren.

Programma- onderdelen

De thema's zoals die zijn neergezet vanuit de groeifondsaanvraag en die in 2023 zijn herijkt, blijven de basis voor het programma Impuls Open Leermateriaal. Wel is er al bij de evaluatie van de eerste periode, naar de overgang naar werkplan 2023-2024, besloten dat de eerste twee programmalijnen plus de pilots samenkomen in één thema: Opschaling in gebruik. Op basis van de evaluaties, werken de programmacollega's binnen hun thema en in samenhang met de andere thema's en stakeholders aan de volgende opbrengsten:

Thema 1: Opschaling in gebruik

Door kwaliteitsgerichte begeleiding van 73 pilots en structureel inventariseren van hun wensen en behoeften, ontwikkelen en delen we werkbare en onderbouwde mogelijkheden en oplossingen voor leraren om open leermateriaal als volwaardige optie in te kunnen zetten in het funderend onderwijs.

KPI's

Binnen Thema 1 wordt gewerkt aan de volgende KPI's:

- aantal scholen betrokken bij- of via activiteiten van IOL;
- waardering betrokken scholen over het programma;
- percentage van alle scholen in het funderend onderwijs dat bekend is met open leermateriaal.

Aantal pilots: 57

Aantal betrokken scholen: >500

Verdeling pilots per onderwijssector:

- Basisonderwijs: **13**
- Voortgezet onderwijs: **33**
- Basis- en voortgezet onderwijs: **7**
- Basis-, voortgezet- en gespecialiseerd onderwijs: **4**

Thema's pilots:

- Specifiek vak: **13**
- Onderzoekend & ontwerpnd leren: **11**
- Wetenschap & technologie: **10**
- Digitale geletterdheid & AI: **11**
- Vakoverstijgend: **7**
- Taal: **5**

Pilotronde 1 t/m 4: facts & figures 2024

Themadoel 2025-2026

We werken met de volgende pilots:

- 23 vanuit pilotronde 1-3 (tot augustus 2025);
- 32 pilots die in september 2024 zijn gestart (pilotronde 4);
- Pilotronde 5 waarbinnen naar verwachting 18 pilots in september 2025 zullen starten.

Vanuit Thema 1 worden begeleidingsprocessen (door)ontwikkeld vanuit vragen en behoeften bij pilots. Hierbij worden verbindingen gelegd met programmacollega's, partners en andere stakeholders.

Door kwaliteitsgerichte impulsen en interventies zoals evidence-informed werken, inzet van het kwaliteitsmodel en focus op duurzame implementatie van pilotopbrengsten in hun eigen (school)context, dragen we bij aan een stevige structuur.

We realiseren samen een onomkeerbare beweging vanuit leraren (teams en organisaties), ondersteund door instrumenten, experts en hun eigen leidinggevenden. Kwaliteit in = kwaliteit uit.

Het is belangrijk dat niet de indruk wordt gewekt dat er maar één manier is om met leermateriaal te werken. We laten op allerlei manieren veel toepassingsmogelijkheden zien, bijvoorbeeld vanuit de pilots. Van volledig werken met open leermateriaal tot alle vormen van combineren van open met niet-open leermateriaal. Die keuzes maken leraren zelf. Om flexibel te kunnen combineren, is het werken vanuit leerdoelen, gekoppeld aan leerlijnen en kerndoelen/eindtermen cruciaal. Dit krijgt dan ook expliciet aandacht in het werken met de pilots en de oogst vanuit de pilots.

Het Leerwiel Open Leermateriaal dat in 2024 is ontwikkeld, dient als framework om alle inzichten en procesopbrengsten van de pilots te positioneren en breder te delen, zoals in toolboxes.

Zo kunnen betrokkenen trots de geleerde lessen met collega's delen, worden ze zich ervan bewust dat hun opgedane ervaringen waarde hebben voor anderen en ontwikkelen ze samen alle kennis die nodig is om het gehele funderend onderwijs ook met open leermateriaal te laten werken.

In 2025 en 2026 geven we vanuit deze fundering de kwartaalcyclus van zaaien en oogsten binnen de pilots vorm. We maken opbrengsten (naast het open leermateriaal zelf) op verschillende manieren voor meer leraren zichtbaar. We vertalen ze naar gebruiksvriendelijke instrumenten in toolboxes. Denk aan stappenplannen, uitlegvideo's, checklists, FAQ's. Zo ontwikkelen we bijvoorbeeld een toolbox voor het werken aan kwaliteit (kwaliteitsmodel) en een toolbox over evidence-informed werken.

Kansrijke tussenopbrengsten worden geclusterd- of doorontwikkeld als onderzoeksvraag. Ook kan de opgedane kennis worden vertaald naar professionaliseringsactiviteiten in het Open LeerProgramma dat niet langer onderdeel is van Thema 1, maar wordt verbonden aan onderzoek en een bredere doelgroep (lerarenopleiders, beleidsmedewerkers, schoolbesturen) binnen Thema 4.

Vanuit behoeften van de pilots en vanuit literatuur, wordt gewerkt aan een visie en ontwerp voor het vormen van en waarde creëren binnen community's. Niet als doel op zich, maar vanuit behoeften bij beroepsgroepen zoals leraren en verbonden aan kernwaarden achter Open Educational Practices / Open Pedagogy. Uitgangspunt is hierbij dat we kennis (in ons geval: open leermateriaal) volledig beschikbaar maken, maar dat leraren, schoolleiders en schoolbesturen met elkaar (blijven) werken aan de doorontwikkeling en kwaliteit ervan.

Dat doen we daarnaast door samen te werken, kennis vrij te delen en te verspreiden en daardoor samen te zorgen voor versterking en verbetering van de kwaliteit van open leer materiaal. Dat geldt voor elke betrokkene: leraren, leerlingen, opleiders, leidinggevendenden, studenten etc. Deze visie op en ontwerp van community's in relatie tot open leer materiaal heeft eind 2026 een duidelijke positionering.

Tot slot zetten we in Thema 1 in op het verder vullen van de database van praktijkverhalen van scholen (die betrokken zijn bij pilots), als middel om inspiratie te delen en toepassingsmogelijkheden zichtbaar te maken. Met o.a. een dashboard wordt inzichtelijk gemaakt welke pilots er zijn, welke scholen erbij betrokken zijn en waar ze aan werken. Deze informatie kunnen leraren en andere onderwijsprofessionals gebruiken om wegwijs te worden in relevante geleerde lessen en opbrengsten van andere scholen. Bovendien kan deze informatie gebruikt worden als data voor de verantwoording op de KPI's, door bijvoorbeeld inzicht te geven in het aantal scholen dat werkt met open leer materiaal. Bij de lopende pilots in schooljaar 2024-2025 zijn in totaal meer dan 500 scholen betrokken.

Uitwerking in werkpakketten

Werkpakket 1: Vernieuwende initiatieven

Tijdens de (begeleidings)activiteiten die we met en voor de pilots organiseren, leren wij van hen waar ze tegenaan lopen, waar behoefte aan is, wat verder moet worden onderzocht. Dat verbinden we aan andere programmaonderdelen. Er zijn drie belangrijke focuspunten:

Begeleiding

Pilotbegeleiders geven samen met IOL-collega's vorm aan de inhoudelijke begeleiding en het adviseren van deze pilots, inspireren hen met praktijkvoorbeelden van andere pilots, dragen bij aan het evidence-informed werken en de kwaliteit van het open leer materiaal en brengen pilots onderling met elkaar in contact om uit te wisselen en samen te leren.

Zo creëren we een professionele cultuur waarin de regie op het onderwijs bij leraren ligt en waarbinnen we in het onderwijs samenwerken aan de kwaliteit van leer materiaal. Ook binnen het programma werken we hieraan door nauwe samenwerking van vernieuwende initiatieven met Thema 2 en Thema 3 om het ontwikkelde materiaal te versterken (op basis van het kwaliteitsmodel, of door het te laten door ontwikkelen) en via Wikiwijs open te ontsluiten.

Opbrengsten

Gekoppeld aan de monitoringcyclus die programmabreed wordt opgezet, evenals de ontwikkelde beleidstheorie om impact te meten, is er een periodieke cyclus opgezet om de pilots te laten reflecteren en om te oogsten wat er in die periode is opgeleverd. Dat zijn zowel opbrengsten in de zin van leer materiaal, maar ook procesresultaten: inzichten in wat werkt (en wat niet werkt) bij het (her)gebruiken, delen en maken van open leer materiaal. Deze opbrengsten worden (geclusterd) via toolboxes verspreid. De beleidstheorie die in 2024 door Berenschot ontwikkeld is vanuit de Theory of Change, is verbonden aan de realisatie van de projectspecifieke KPI's. De KPI's die gekoppeld zijn aan de pilots, zijn vertaald naar indicatoren die systematisch gemonitord worden, zodat steeds bijgestuurd kan worden op bijvoorbeeld de kwaliteit en mate van begeleiding en op het inzetten van de applicatie Wikiwijs Maken voor het ontwikkelen van het materiaal door de pilots. Zo sturen we doelgericht op impactvariabelen.

Data

Door een verdere operationalisatie van de variabelen, kan gericht data worden verzameld en in een dashboard worden gebruikt voor de monitoring van de pilots en de impact ervan. Per pilot en voor elke voormalige veldexpertschool wordt bijvoorbeeld een praktijkverhaal opgetekend over de aanleiding, werkwijze en opbrengsten vanuit schoolperspectief. Deze worden vervolgens gemetadateerd (gelabeld) op basis van verschillende (inhoudelijke) kenmerken. Daardoor is het goed te vinden. In een digitaal dashboard visualiseren we deze gegevens en met de data uit dit dashboard kan vervolgens inzicht worden verkregen in hoeverre de juiste keuzes worden gemaakt. Op basis hiervan worden prioriteiten gesteld en wordt er bijgestuurd indien nodig.

Werkpakket 2: Operatie Vliegwiel

Dit werkpakket is direct verbonden met de oogstcyclus zoals die plaatsvindt bij de pilots. Op basis van de tussentijdse procesopbrengsten, inzichten en goede voorbeelden, ontwikkelen we een aantal praktische toolboxes voor het gebruiken, delen en maken van open leermateriaal, bijvoorbeeld voor onderwerpen zoals kwaliteit of open leermateriaal in visie en beleid. Daarmee kunnen leraren en andere onderwijsprofessionals concrete tools inzetten om aan de slag te gaan met open leermateriaal. De onderwerpen en input hiervoor worden uitgewerkt in samenwerking met partners en met de andere programmaonderdelen.

Werkpakket 3: Open community's

Opschaling in gebruik is een belangrijke focus voor deze meerjarenplanperiode. Na de vorige periode, waarin we de pilots hebben opgezet en de begeleiding is ingericht, kunnen we nu doorpakken met het vergroten van de kwaliteit van processen en leermateriaal en duurzame borging van het omgaan met leermiddelen binnen het funderend onderwijs. Het is noodzakelijk dat de enthousiaste leraren hun collega's meenemen en dat ook zij glimmende ogen krijgen van de mogelijkheden die het werken met open leermateriaal biedt. Ook binnen een school of bestuur moet het open leermateriaal verder reiken dan een leuke pilot; implementatie en duurzame integratie in het (leermiddelen) beleid is cruciaal voor blijvende impact.

Eén van de manieren om dit te bewerkstelligen, is het verbinden van leraren met elkaar en verbinden van leraren met andere onderwijscollega's binnen hun organisatie.

Community's dragen bij aan:

- snelle uitwisseling en kennisdeling;
- groter bereik en bredere inspiratie;
- gemeenschapszin en support.

Dit zorgt voor impact op onderwijskwaliteit en op de aantrekkelijkheid van het beroep van de leraar. Tevens sluit dit aan bij onze werkwijze voor pilotbegeleiding, waar we de pilots in hun eerste periode intensieve en maatwerkbegeleiding bieden en later in het traject meer ondersteuning en begeleiding op thema/onderwerp en groepsgewijs/in netwerken gaan organiseren. En de pilotdeelnemers delen hun eigen kennis en ervaringen met andere pilots. Dat betekent dat er meer vraaggericht gewerkt wordt. Ook andere onderdelen binnen Impuls Open Leermateriaal anticiperen op vraagstukken vanuit de pilots en organiseren bijvoorbeeld collectieve (online) sessies.

Onderwerpen en vraagstukken sluiten direct aan bij timing en urgentie vanuit de pilots en bij leraren. Een succesvolle community is een hulpmiddel en wordt door de doelgroep effectief gebruikt. We maken steeds bewuste en onderbouwde afwegingen over het wat, hoe en waarom.

Voorwaardelijk is dat:

- het doel ervan steeds duidelijk is en aansluit bij de onderwijspraktijk en courante vraagstukken;
- de community actief is en blijft;
- er een goed functionerend platform is voor online community-verbindingen.

Thema 2: Regie op Open

Zorgen voor een gevarieerde samenstelling van kwalitatief goede open leermaterialen die gekoppeld zijn aan kerndoelen en eindtermen en die duurzaam worden ingezet, doorontwikkeld en onderhouden.

KPI's

- het aantal nieuw ontwikkelde, nieuw ontsloten of fors verbeterde collecties;
- gebruik van collecties open leer materiaal;
- kwaliteitsmodel met een kwaliteitsproces in Wikiwijs geïntegreerd;
- definitieve toolbox Kwaliteit gereed.

Themadoel 2025-2026

Om te bouwen aan kwaliteit van open leer materiaal en aan volledigheid (dekkend voor kerndoelen en eindtermen), werken we met gebruikersscenario's/ toepassingsmogelijkheden die aansluiten bij de onderwijspraktijk. Dit houdt in dat we vanuit elk perspectief weten hoe open leer materiaal idealiter door leraren wordt ingezet in de klas. Denk aan: incidenteel binnen het werken met een vaste lesmethode, een gebalanceerde mix open en niet-open leer materiaal, thematisch onderwijs, vakoverstijgend werken etc.

We bouwen voort op het ontwikkelde kwaliteitsmodel door het steeds door te ontwikkelen en door er kwaliteits-instrumenten van te maken die leraren direct kunnen inzetten, zoals ontwerpprincipes, een checklist en een toolbox met toelichting, duiding en ondersteunende processtappen binnen Wikiwijs. Hiertoe werken we intensief samen met de collega's binnen Thema 3.

Daarnaast wordt het kwaliteitsmodel ingezet in de pilots, worden projecten waarin dit kwaliteitsmodel wordt gebruikt, verbonden aan vakinhoudelijke of anderszins specifieke kwaliteitsmodellen en werken we met de collega's van Thema 3 samen om kwalitatief goed open leer materiaal zichtbaar te ontsluiten en goed vindbaar te maken in Wikiwijs. Deze ontwikkelingen verbinden we aan een breed scala aan kwalitatief goed open leer materiaal, aansluitend op het Herstelplan kwaliteit onderwijs, dat via Wikiwijs wordt ontsloten.

Binnen Thema 2 zorgen we voor een gedegen onderbouwing voor investeringskeuzes vanuit Impuls Open Leer materiaal in open leer materiaal door een afwegingsproces dat in 2024 is opgezet. Het zorgen voor de juiste metadata (labels bij het materiaal die zorgen voor het vindbaar maken), is een missie waarin Thema 2 en Thema 3 intensief op samenwerken.

Al deze samenhangende activiteiten worden in een werkproces vormgegeven waarin de volgende onderdelen terugkomen: inzicht in al beschikbaar open leer materiaal via Wikiwijs, inzicht in al beschikbaar leer materiaal dat nog niet verbonden is aan een kwaliteitskenmerk in Wikiwijs, dat (nog) niet met een open licentie is ontsloten (CC-by of CC-by-sa) en/of dat nog niet via Wikiwijs te vinden is.

Vervolgens worden hiaten zichtbaar en worden diverse projecten opgezet om dit materiaal te (laten) ontwikkelen of worden opdrachten hiertoe uitgezet, zoals een brede Europese aanbesteding voor het (door) ontwikkelen van een (groot deel van) een leerlijn, gericht op een specifieke doelgroep of vakgebied.

Content

Hierbij is het mogelijk om verschillende content-ontwikkelexperimenten uit te laten voeren om daarmee inzicht te krijgen in wat de beste resultaten oplevert. Welke uitvraag aan marktpartijen levert de gewenste opbrengsten op? Leidt het laten ontwikkelen van een (gedeelte van een) leerlijn tot meer balans in de leermiddelenmarkt? Welke inzichten levert het op over de rol van educatieve uitgeverij in relatie tot open leer materiaal? De antwoorden op deze vragen worden gebruikt bij de doorontwikkeling van duurzame organisatievormen.

Bij al deze stappen wordt gebruik gemaakt van de input en feedback van onderwijsprofessionals zelf. De input van leraren, bijvoorbeeld betrokkenen bij de pilots, maar ook via de MYRA-vragenlijst/ Monitor Digitalisering Onderwijs, is cruciaal om een goed beeld te krijgen van de wensen en behoeften voor kwaliteit, inhoud, vindbaarheid en bruikbaarheid.

Het is belangrijk dat we aansluiten bij alle mogelijkheden om open leer materiaal in te zetten: volledig open, af en toe aanvullend open of een gebalanceerde mix vanuit een combinatie van open en niet-open leer materiaal. Dit kan leiden tot nieuwe vormen van samenwerking met bijvoorbeeld educatieve uitgeverij om inzichten te delen en mogelijkheden te verkennen of te versterken. Dit doen we ook door concreet samen te werken met het groei-fondsprogramma Edu-V; we participeren in enkele werkgroepen en hebben regelmatig strategisch overleg.

Om verder toe te werken naar duurzame organisatievormen, worden de verschillende scenario's uit het onderzoek naar duurzame businessmodellen en opgedane kennis hierover, verder uitgewerkt. Dit resulteert in input voor één of meerdere businesscases die verder worden uitgewerkt en kunnen resulteren in proeftuinen. Dit gebeurt in afstemming met en op verzoek van initiatiefnemers van duurzame organisatievormen, op basis van vragen of opbrengsten vanuit de pilots en in afstemming met Thema 3 en Thema 4 rondom het zichtbaar maken en verdere stappen om evidence-informed te werken aan toepassingsmodellen. We werken toe naar een structurele samenwerking en kennisuitwisseling over het duurzaam organiseren van werken met open leer materiaal, bijvoorbeeld in een expertisenetwerk of -centrum.

Bij de verschillende werkpakketten spelen juridische aspecten een rol. Vanuit Thema 2 worden juridische vraagstukken proactief geïnventariseerd en opgepakt. Oplossingen/ antwoorden worden gedeeld met belanghebbenden, bijvoorbeeld via openleermateriaal.nl en meegenomen in programma-activiteiten.

Daarnaast wordt de toezegging van de minister (nu staatssecretaris) van Onderwijs geëffectueerd om in alle DUS-I regelingen vanuit het ministerie van OCW op te nemen dat als er leer materiaal wordt ontwikkeld voor het funderend onderwijs, dit met een CC-by of CC-by-SA licentie via Wikiwijs ontsloten wordt en maken we het mogelijk voor instellingen die gebruik maken van de betreffende regeling, hierbij begeleiding te ontvangen, in afstemming met Thema 1.

Uitwerking in werkpakketten

Werkpakket 4: Kwaliteitsinstrumenten ontwikkelen, testen en implementeren

In 2025 realiseren we een breed scala aan toepassingsmogelijkheden voor het inzetten van kwaliteitstools. Deze worden gebundeld in een online toolbox. Denk aan: gebruiksvriendelijke instrumenten om kwaliteit te herkennen en kwalitatief goed materiaal te ontwikkelen en kennis over processen die daaraan bijdragen, bijvoorbeeld door kort cyclisch te werken of met ontwerpprincipes materiaal te ontwikkelen/verbeteren. We stimuleren en monitoren het gebruik van deze tools. Vanuit input van gebruikers, ontwikkelen we diverse gebruikers-scenario's. Een belangrijk onderdeel is het inzetten van AI op een gedegen en verantwoorde manier. Ook die lessen worden verwerkt in tools.

Werkpakket 5: Portfolio gekoppeld aan leerdoelen en eindtermen

Impuls Open Leer materiaal richt zich op een goede balans in enerzijds het maken van open leer materiaal en anderzijds het (her)gebruik ervan. Er is pas sprake van een duurzame inbedding op het moment dat ook (her)gebruik vanzelfsprekend wordt en niet elke leraar opnieuw zelf het wiel uitvindt. Dit leidt bovendien tot meer efficiëntie en tot betere kwaliteit van het materiaal. Leraren kunnen open leer materiaal downloaden, bewerken (verbeteren) en weer uploaden. Daarom wordt er niet alleen materiaal ontwikkeld (zoals in de pilots), maar ook verbeterd aan de hand van het kwaliteitsmodel open leer materiaal. En binnen Thema 2 dragen we actief bij aan het open ontsluiten van al bestaand materiaal, werken we aan bredere projecten die geïnitieerd worden vanuit andere onderwijs-initiatieven en ondersteunen we succesvolle projecten en pilots.

Ook de pilots zelf richten zich op meer dan alleen het maken van open leer-materiaal; we ondersteunen hen ook bij de implementatie binnen de school/ het bestuur. Zo zorgen we voor een impuls in alle fasen van het maken, delen en (her)gebruiken van open leer-materiaal.

Al het materiaal dat ontwikkeld en open ontsloten wordt, is verbonden aan de (geactualiseerde) kerndoelen en eindtermen. We dragen zorg voor een rijke en gevarieerde verzameling van open leer-materiaal dat voldoet aan de basis-criteria van het kwaliteitsmodel.

Werkpakket 6: Duurzaam organiseren van werken met open leer-materiaal

We streven naar een duurzame samenwerking waarin kennis over het werken met open leer-materiaal wordt ontwikkeld, gedeeld en beproefd. Daarmee kunnen leraren, scholen, schoolbesturen, netwerken en (landelijke) initiatieven tijdens en na de programmaperiode ondersteund worden bij het werken met open leer-materiaal op alle niveaus: binnen school, bestuur of regio, verbonden aan onderwerpen/vakgebieden en landelijk/sectoraal. Vanuit inzicht in mogelijke organisatie-modellen, blijven we kennis doorontwikkelen voor kansrijke scenario's en verkennen we verschillende opties, die we actief ondersteunen. We werken daarbij intensief samen met partners en andere stakeholders. In dit werkpakket komen verschillende programmaonderdelen samen zodat er focus ontstaat en een stevige bodem om op verder te bouwen.

Ons doel is om een duurzame positie voor open leer-materiaal te waarborgen, zodat leraren dit als een kwalitatief volwaardige en kosteneffectieve optie kunnen inzetten, bijvoorbeeld in combinatie met andere (gesloten) leer-materiaal en schoolbesturen doordachte en onderbouwde keuzes maken en implementeren in hun leermiddelenbeleid. Hoewel open leer-materiaal gratis beschikbaar is, vergt het tijd, energie, en geld om te ontwikkelen, te onderhouden en te actualiseren. Om kansrijke duurzame organisatievormen te identificeren, hebben we een onderzoek laten uitvoeren naar operationeel-economische modellen inclusief een inventarisatie van bestaande voorbeelden uit binnen- en buitenland.

Hieruit blijkt dat er vier scenario's zijn die als meest kansrijk worden gedefinieerd:

- **Nevenaانبod** (organisaties met winst oogmerk die daarnaast open leer-materiaal ontwikkelen en delen, bijvoorbeeld educatieve uitgeverij of musea);
- **Gebruikers** (ontwikkeld en onderhouden door de gebruikers zelf, zoals leraren (teams));
- **Consortium** (een collectief dat gezamenlijk inspeelt op behoefte aan leer-materiaal voor een deel van het onderwijs of specifieke eindgebruikers, zoals de Technasia);
- **(Structurele) subsidie** (open leer-materiaal in een publieke organisatie-vorm die structureel gefinancierd wordt).

Er kunnen meerdere modellen naast elkaar bestaan en het lijkt logisch om uit te gaan van groeipaden waarin stapsgewijs steeds helderder wordt wat uiteindelijk de best werkende vorm(en) is/zijn en hoe dit eruit gaat zien. Om dit in deze meerjarenplanperiode verder te verkennen, werken we toe naar een intensieve en stevige samenwerking in de vorm van een expertisenetwerk of expertise-centrum open leer-materiaal funderend onderwijs, passend bij en verbonden aan bestaande structuren en organisaties. Hierin werken we samen met strategische stakeholders aan het onderbouwen, uitwerken en beproeven van verschillende duurzame organisatievormen. Denk aan netwerken van leraren die samen werken aan het maken en onderhouden van leer-materiaal, schoolbesturen die werken met open leer-materiaal samen vormgeven of good practices van het duurzaam integreren van open leer-materiaal binnen een schoolbestuur of regio.

Verschiedende programmaonderdelen vloeien in deze periode over naar dit expertisenetwerk, zoals de kennisbank (Thema 4) of activiteiten rondom ondersteunen van schoolbesturen. Ook zijn er logische verbindingen tussen dit netwerk en de op te zetten werkplaats vanuit Thema 4. Zo werken we evidence-informed aan duurzame organisatievormen als uiteindelijke opbrengst van Impuls Open Leer-materiaal. Eind 2026 staat het expertisenetwerk stevig, is er helderheid over de uiteindelijke vorm en samenwerkingspartners en zijn relevante programmaonderdelen erin opgenomen.

Thema 3: Versterken infrastructuur

Wikiwijs en de leermiddelensuite combineren tot een voor leraren in het funderend onderwijs vanzelfsprekende (gebruikersvriendelijke, betrouwbare, aantrekkelijke en functionele) publieke plek om open leer materiaal te vinden, delen, gebruiken en maken.

KPI's

- gebruik van Wikiwijs Maken;
- gebruik van collecties open leer materiaal;
- kwaliteitsmodel met kwaliteitsstempel in Wikiwijs en leermiddelensuite geïntegreerd;
- uitbreiding distributie-ecosysteem op basis van wensen gebruikers;
- waardering van het ecosysteem en de geboden begeleiding door de gebruikers.

Themadoel 2025-2026

Voor leraren is het van groot belang om laagdrempelig toegang te hebben tot kwalitatief goed open leer materiaal. Dat betekent dat zowel in het gebruiksgemak als aan de achterkant de infrastructuur op orde en toekomstbestendig moet zijn. En dat het van groot belang is dat leraren input geven op de ontwikkelagenda en prioritering enerzijds en ze op de hoogte zijn van de mogelijkheden met Wikiwijs anderzijds. Eén van de geleerde lessen uit de afgelopen jaren, is dat het kunnen delen van al het materiaal als resultaat heeft dat er binnen Wikiwijs Zoeken ook kwalitatief ondermaats leer materiaal te vinden is (in sommige gevallen zijn dit ook halffabricaten waar anderen mee door kunnen werken). We richten ons nu op het verbeteren van het zoekmechanisme zodat kwalitatief goed materiaal (dat voldoet aan de basiscriteria in het kwaliteitsmodel) beter scoort en daarmee herkenbaar en zichtbaar is.

Daarnaast richten we ons op verdere implementatie van het kwaliteitsmodel zodat er ook beter inzicht is in de kwaliteitsaspecten van les materiaal en verkennen of dit ook gebruikt kan worden als filter in Wikiwijs Zoeken.

Er wordt actief ingezet op Wikiwijs als het complete, publieke platform voor open leer materiaal. Tegelijkertijd richten we ons expliciet op faciliteren van de brede publieke infrastructuur voor open leer materiaal in applicaties binnen scholen, denk aan een gebruiksvriendelijke uitwisseling met elektronische leeromgevingen (elo's) die scholen gebruiken. Naast Wikiwijs werken we aan het verbeteren van de leermiddelensuite. De leermiddelensuite is een verzameling aan applicaties die alle metadata (informatie/ labels) rondom leer materiaal verzamelt en verrijkt en ervoor zorgt dat al het leer materiaal goed gevonden kan worden zodat zoekmachines zoals Wikiwijs, Surf Edusources en elo's dit materiaal kunnen doorzoeken.

Met de leermiddelensuite vergroten we de transparantie en vindbaarheid van het aanbod van leer materiaal. Door het verzamelen en ontsluiten van metadata van diverse collecties, wordt het voor leraren en onderwijsinstellingen mogelijk om inzicht te krijgen in het complete aanbod en kunnen ze daardoor geïnformeerde keuzes maken.

Om aan deze eisen te voldoen, kiezen we voor 2025 en 2026 binnen Impuls Open Leer materiaal voor drie hoofdambities op het vlak van versterken van de infrastructuur:

Koppeling van open leer materiaal aan kerndoelen en eindtermen

We faciliteren het werken vanuit de (geactualiseerde) kerndoelen en eindtermen van SLO door ervoor te zorgen dat leraren binnen Wikiwijs en de leermiddelensuite open leer materiaal gemakkelijk daaraan kunnen verbinden en kunnen relateren aan leerdoelen en leerlijnen. Prioriteit is het aanpassen van de onderliggende applicaties zodat we gemakkelijk om kunnen gaan met wijzigingen in het curriculum (nieuwe kerndoelen en eindtermen). Dit draagt bij aan het curriculumbewustzijn en het kunnen nemen van meer regie op de keuze en inzet van leermiddelen.

Implementatie kwaliteitsmodel

Bij de doorontwikkeling van Wikiwijs en de leermiddelensuite implementeren we kwaliteitscriteria van het kwaliteitsmodel in de diverse applicaties. Bij het ontwikkelen en delen (Wikiwijs Maken en Delen) van lesmateriaal zullen we de gebruiker helpen om kwalitatief goed materiaal te ontwikkelen en deze te delen met de relevante metadata. Voor de gebruikers van Wikiwijs Zoeken zullen we hen helpen door gespecificeerde beoordelingen te tonen en andere kwaliteitskenmerken zoals keurmerken of eventueel technische kwaliteitskenmerken.

Herkenbaarheid van kwaliteit van het open leermateriaal leidt logischerwijs tot meer gebruik ervan en levert een bijdrage aan het versterken van onderwijskwaliteit. Daarbij draagt het substantieel bij aan het verbeteren van het imago van Wikiwijs en daardoor aan een toename van het gebruik ervan.

Pilot 9 WijWijzer scholen App Noot Muis

**Geïntegreerd
aanbieden van taal-
onderwijs en digitale
geletterdheid**

Pilotronde 2

Basisonderwijs

*“In het lesmateriaal van App Noot Muis
is de digitale geletterdheid niet een extra taak,
maar geïntegreerd in het taalonderwijs.”*

[Bekijk de pilotpagina](#)

Kostenbeheersing van opencontent-initiatieven

We verlagen de kosten voor (publieke) initiatieven die open materiaal willen ontwikkelen, onderhouden en aanbieden. Onder voorwaarde van een open licentie kan de infrastructuur gebruikt worden om lesmateriaal te ontwikkelen en aan te bieden via een gefaciliteerde eigen zoekportal (in de eigen huisstijl). Dit materiaal kan dan ook gebruikt worden in diverse leeromgevingen en is dus direct beschikbaar en toegankelijk voor de leraar.

Resultaat is dat de technische kosten van het maken, ontsluiten en aanbieden van open leermaterialen zo laag mogelijk zijn waardoor de focus in het onderwijs kan liggen op de inhoudelijke kant van het ontwikkelen zelf. Hierdoor komt er meer kwalitatief hoogstaand open lesmateriaal beschikbaar en verhogen we de kwaliteit van het onderwijs, maar ook de aantrekkelijkheid van het beroep van de leraar; die kan focussen op waar diens expertise ligt.

Daarnaast wordt vanuit het programma input gegeven aan Kennisnet voor de roadmap voor verbeteringen op het vlak van toepassingen en imago van Wikiwijs. Door de pilots en initiatieven vanuit Thema 2, maar ook via diverse onderzoeken, wordt zichtbaar op welke wijze Kennisnet structureel kan blijven werken aan de toekomstbestendigheid van Wikiwijs.

In nauwe afstemming tussen Kennisnet en Impuls Open Leermateriaal, inclusief andere partners, wordt hiervan een analyse gemaakt, verbonden aan verbeterpunten voor een toekomstgericht publiek platform dat breed wordt ingezet in het onderwijs en waar stevig data-gestuurd gemonitord kan worden om door te blijven werken aan vernieuwing en optimalisaties.

Om voor leraren Wikiwijs beter te positioneren als volwaardige optie om leermateriaal te vinden, delen en maken, wordt er continu gewerkt aan optimalisaties en afstemming met de andere thema's en met andere partners en stakeholders om de werkagenda te bepalen en prioriteren.

Hierbij geven leraren en andere gebruikers input, bijvoorbeeld via de pilots. Er wordt samengewerkt aan een toekomstgericht en duurzaam platform vanuit het perspectief van leraren en hun leerlingen, met openheid naar andere typen gebruikers zoals ouders, publieke organisaties, volwassen individuen en kinderen die (tijdelijk) niet naar school gaan.

Uitwerking in werkpakketten

Werkpakket 7: Verbeteren Wikiwijs

In dit werkpakket realiseren we dat gebruikers in staat worden gesteld om kwalitatief goed open lesmateriaal (inclusief toetsen) te gebruiken, delen en ontwikkelen. Dat doen we door een heldere en eenduidige structuur te creëren binnen Wikiwijs Maken en andere relevante applicaties, zodat zij vanuit hun perspectief laagdrempelig en snel open leer materiaal kunnen inzetten, passend bij hun (leerling)behoeften. We halen deze perspectieven en behoeften actief op, onder andere in afstemming met collega's in Thema 1 en Thema 2 (gebruikersscenario's).

We verwerken elementen van het kwaliteitsmodel in de templates, zoals koppeling met leerdoelen, kerndoelen en eindtermen en maken dit makkelijk zichtbaar en vindbaar. We verkennen hoe AI een verantwoorde rol kan spelen in het vinden, gebruiken en maken van open leer materiaal in relatie tot Wikiwijs. Het concrete resultaat is dat gebruikers open leer materiaal op Wikiwijs vinden, met passende reviews van collega's op basis van elementen in het kwaliteitsmodel, dat voldoet aan hun wensen en kwaliteitseisen, waardoor we bijdragen aan gebruiksgemak, onderwijskwaliteit en een beter imago van open leer materiaal.

Daarnaast werken we verder aan de doorontwikkeling van Wikiwijs Toetsen, waar we in de vorige meerjarenperiode mee zijn gestart, waarbij we op basis van de gebruikerservaringen van de ontwikkelaars en gebruikers van toetsen, in kaart brengen wat er verder nodig is om ervoor te zorgen dat het gemakkelijk mogelijk is om formatieve evaluatiemomenten en summatieve toetsen toe te voegen aan open leer materiaal en deze in de door de school gekozen applicaties (toetsapplicaties, elo's) af te nemen.

Dat doen we door ervoor te zorgen dat toetsen in Wikiwijs via de QTI 3.0 standaard geïmporteerd en geëxporteerd kunnen worden en leveranciers van toets applicaties te overtuigen ditzelfde in te bouwen in hun applicaties. QTI staat voor Question and Test Interoperability, een veelgebruikt standaard-formaat voor het uitwisselen van 'beoordelingsinhoud' zoals toetsvragen. Op deze manier werken we aan betere uitwisselbaarheid van open toetsen waardoor toetsen makkelijker onderling gedeeld kunnen worden en daardoor een groter bereik hebben.

Dit draagt bij aan gebruiksgemak voor leraren, sluit aan bij ontwikkelingen rondom formatief evalueren en maakt Wikiwijs een aantrekkelijk platform voor het gebruiken, ontwikkelen en delen van toetsen.

Werkpakket 8: Verbeteren leermiddelensuite en distributie open leer materiaal

De leermiddelensuite is de verzameling van diensten die het opslaan, aanvullen en doorzoekbaar maken van metadata (educatieve labels) mogelijk maakt. In dit werkpakket is het verbeteren van de zoekresultaten in Edurep een belangrijk speerpunt. Edurep is een educatieve zoekmachine en verzamelt de metadata van open leer materiaal in Nederland, zodat die leer materialen vindbaar zijn voor leraren en scholen. Onder andere via Wikiwijs kunnen onderwijsprofessionals daarmee leer materialen doorzoeken of zelf toevoegen.

Het verbeteren van de zoekresultaten doen we door de kwaliteit van de metadata te verhogen (gemakkelijk en snel kunnen toevoegen van belangrijke metadata, inzage in ontbrekende metadata voor collectie-eigenaren) en de zoekalgoritmes te verbeteren met een focus op het vinden van kwalitatief hoogwaardige materialen. Ook verkennen en beproeven we de mogelijkheden hiertoe met AI. Het concrete resultaat is dat leraren makkelijker en snel leer materialen kunnen vinden die aansluiten bij hun vraag. Op deze manier zorgen we voor betere gebruikerservaringen bij het zoeken naar open leer materiaal.

Ook werken we in 2025 aan het faciliteren van het werken vanuit kerndoelen en eindtermen in de leermiddelensuite. Dit doen we door de verworven inzichten uit 2024 in eerste instantie als prototypes te implementeren in diverse applicaties en vooral te kijken welke methodieken het beste aansluiten bij de behoeften van onze gebruikers door continu te toetsen bij leraren op welke manier zij hierin het beste gefaciliteerd kunnen worden en welke aanpassingen/nieuwe elementen hier wel en niet goed aan bijdragen. Op deze manier realiseren we een aantal eerste ontwikkelingen op dit onderwerp en zorgen we ervoor dat we een helder beeld hebben wat er nodig is voor de doorontwikkeling van de leermiddelensuite om het werken met open leer-materiaal vanuit leerdoelen/kerndoelen/eindtermen te ondersteunen.

Daarnaast realiseren we een verbeterde zoekoplossing voor aanbieders van open leer materiaal die hun eigen materiaal in de etalage willen kunnen zetten. Dit doen we door zoeken-as-a-service te ontwikkelen waarmee aanbieders van leer materialen gemakkelijk hun eigen gepersonaliseerde zoekpagina kunnen ontwikkelen als zij dit open hebben gedeeld in Edurep. Op deze manier nemen we een technische ontwikkelstap voor aanbieders van leer materiaal uit handen (bouwen van eigen website met zoekoplossing) waardoor de kosten om hun materiaal voor hun doelgroep te kunnen etaleren aanzienlijk lager zijn. Het concrete resultaat is dat het aantrekkelijker wordt om materiaal open te delen vanwege de kostenbesparing op het ontwikkelen van een zoekoplossing dat bijdraagt aan de groei van open leer materialen en een duurzame structuur.

Werkpakket 9: Uitbreiding ecosysteem digitale leer materialen funderend onderwijs

Binnen dit werkpakket creëren we inzicht in eventueel missende functionaliteiten in het publieke ecosysteem voor open leer middelen. Dit doen we door nauw samen te werken met pilots, contentpartijen, partners en samenwerkingsverbanden om te inventariseren en analyseren welke essentiële functionaliteiten ze eventueel missen in het ecosysteem of welke gewenst zijn op basis van actuele ontwikkelingen en toekomstperspectieven.

Op die manier maken we een schets van het complete gewenste landschap en verkennen we, met gebruikers, partners en programmacollega's, welke stappen we kunnen zetten om missende en gewenste functionaliteiten te realiseren op een duurzame wijze. Denk hierbij aan de toepassingsmogelijkheden van AI, Extended Reality (XR) en andere nieuwe technologieën.

Thema 4: Onderbouwen met kennis en kunde

Evidence-informed werken en onderbouwde keuzes op basis van kennis uit theorie en praktijk als basis voor een duurzame cultuurverandering in het onderwijs op het vlak van keuze en inzet van leermiddelen. Het uitgangspunt is regie bij de leraar en het inzetten van open leermateriaal als volwaardige optie.

KPI's

- aantal deelnemers aan professionaliseringsactiviteiten;
- gemiddelde waardering professionaliseringsactiviteiten;
- het aantal lopende en afgeronde onderzoeken;
- impact op onderwijskwaliteit;
- impact op aantrekkelijkheid van het beroep van leraar.

Themadoel 2025-2026

Het starten met evidence-informed werken als expliciet onderwerp binnen Impuls Open leermateriaal sinds 2023, heeft geleid tot veel positieve ontwikkelingen. Het sluit aan bij een behoefte vanuit het onderwijs, draagt binnen het programma bij aan onderbouwing en procesgericht werken en zorgt voor kwaliteit op alle fronten, niet in de laatste plaats van het open leermateriaal zelf.

Binnen Thema 4 gaan we door met het ontwikkelen, beproeven en implementeren van evidence-informed werken en verbinden we dit aan de (uitvoering van) de onderzoeksagenda open leermateriaal 2025-2026 en de op te zetten werkplaats open leermateriaal funderend onderwijs waarin scholen en lerarenopleidingen samen werken aan effectiviteit van de inzet van open leermateriaal.

Maar ook door het Open LeerProgramma door te ontwikkelen voor verschillende doelgroepen en met een stevige theoretische basis.

We kiezen hierbij voor de volgende focus:

Pilots

We werken aan het begeleiden van (groepen) pilots, van pilotbegeleiders en anticiperen op vragen op het vlak van evidence-informed werken met open leermateriaal. Dat doen we bijvoorbeeld door ontwikkelde instrumenten (zoals het kwaliteitsmodel) in te zetten en met de toolbox evidence-informed werken.

Maar ook door (onderzoeks)vragen vanuit de pilots te inventariseren, te duiden en erop te anticiperen vanuit werkpakket 11.

Ook zetten we andere programma-opbrengsten en onderdelen in om bij te dragen aan het ontwikkelen en doordacht en effectief inzetten van kwalitatief goed open leermateriaal in verschillende contexten.

Visie en strategie van schoolbesturen (leermiddelenbeleid)

Vanuit de in 2024 opgezette werkgroep leermiddelenbeleid wordt gewerkt aan ondersteuning bij het ontwikkelen en implementeren van leermiddelenbeleid waarbinnen open leermateriaal een expliciete rol heeft. Instrumenten worden ontsloten in een toolbox rondom onderwijsvisie, leermiddelenbeleid en open leermateriaal. De deelnemers aan pilots zijn klankbord voor input, inhoud en toepassingen. Zo wordt het door Kennisnet ontwikkelde vier-in-balansmodel voor de inzet van ICT in het onderwijs, doorontwikkeld met focus op dit open leermateriaal.

Ook wordt expliciet aandacht besteed aan veranderkundige aspecten van werken met open leermateriaal en de veranderende rol van de leraar van uitvoerder van lesmethoden naar onderwijsprofessional die curriculumgericht kan werken en regie heeft op keuze en inzet van leermiddelen. Pilotdeelnemers laten ons weten dat daar behoefte aan is. In het voortgezet onderwijs spelen leermiddelcoördinatoren of vaksectiecoördinatoren hierin een belangrijke rol.

In het basisonderwijs zijn er beleidsadviseurs op het vlak van onderwijskwaliteit of schoolleiders die leermiddelenbeleid in hun portefeuille hebben. We betrekken hen om de juiste keuzes te kunnen maken en hen te ondersteunen. Dat doen we bijvoorbeeld door het delen van de tools en door het aanbieden van leeractiviteiten in het Open LeerProgramma.

Binnen Impuls Open Leermateriaal

Met als basis een onderzoeksdesign voor de monitoring en het meten van de impact van Impuls Open Leermateriaal op onderwijskwaliteit en aantrekkelijkheid van het beroep van de leraar, wordt het concept voor interne monitoring en focus op impact in het funderend onderwijs verder neergezet in nauwe afstemming met het Programmamanagement. Na validatie van het opgeleverde rapport met het onderzoeksdesign en roadmap, worden interventies opgezet en uitgevoerd zodat het evidence-informed werken binnen het programma zelf stevig verankerd is. Dat geven we vorm vanuit het concept van reflexieve monitoring en een cyclus van Waarnemen, Reflecteren en Aanscherpen (WRA).

Eigenaarschap over de monitoring van alle activiteiten in de werkpakketten, ligt bij de verschillende thema's, waarbij vanuit Thema 4 ondersteund wordt op het vlak van evidence-informed werken. Het werken met de WRA-cyclus wordt zoveel mogelijk ingebed in de bestaande manier van werken in het programma (zoals de kwartaalcyclus en jaarplannen).

Professionaliseren en opleiden

Om leraren in de gelegenheid te brengen evidence-informed te werken met open leermateriaal, maar ook om hun schoolleiders, beleidscollega's en schoolbesturen te ondersteunen in het creëren van de juiste randvoorwaarden en ontwikkelen van een gedeelde visie en beleid, ontwikkelen we een breed palet aan mogelijkheden voor kennisontwikkeling en professionalisering.

Jaarlijks is er een agenda van professionaliseringsactiviteiten die aansluiten bij vraagstukken vanuit de praktijk en die onderdeel vormen van een procesgerichte aanpak rondom visie & kiezen, arrangeren & maken en gebruiken & evalueren. Voor de activiteiten wordt gebruik gemaakt van gevalideerde bronnen (literatuur en onderzoek) die verzameld worden in een kennisbank. Deze aanpak wordt op basis van gebruikerservaringen en andere validatiemethoden doorontwikkeld. De professionaliseringsactiviteiten vinden plaats in een Open LeerProgramma waarbinnen actief wordt samengewerkt met partners, onderwijspraktijk en experts. Het ontwikkelde Leerwiel Open Leermateriaal is het framework dat de basis vormt voor het Open LeerProgramma. Dit wordt gevalideerd en doorontwikkeld.

Pilot 11 Sectorraad GO

**Passie en talent
ontwikkelen met
open leermateriaal**

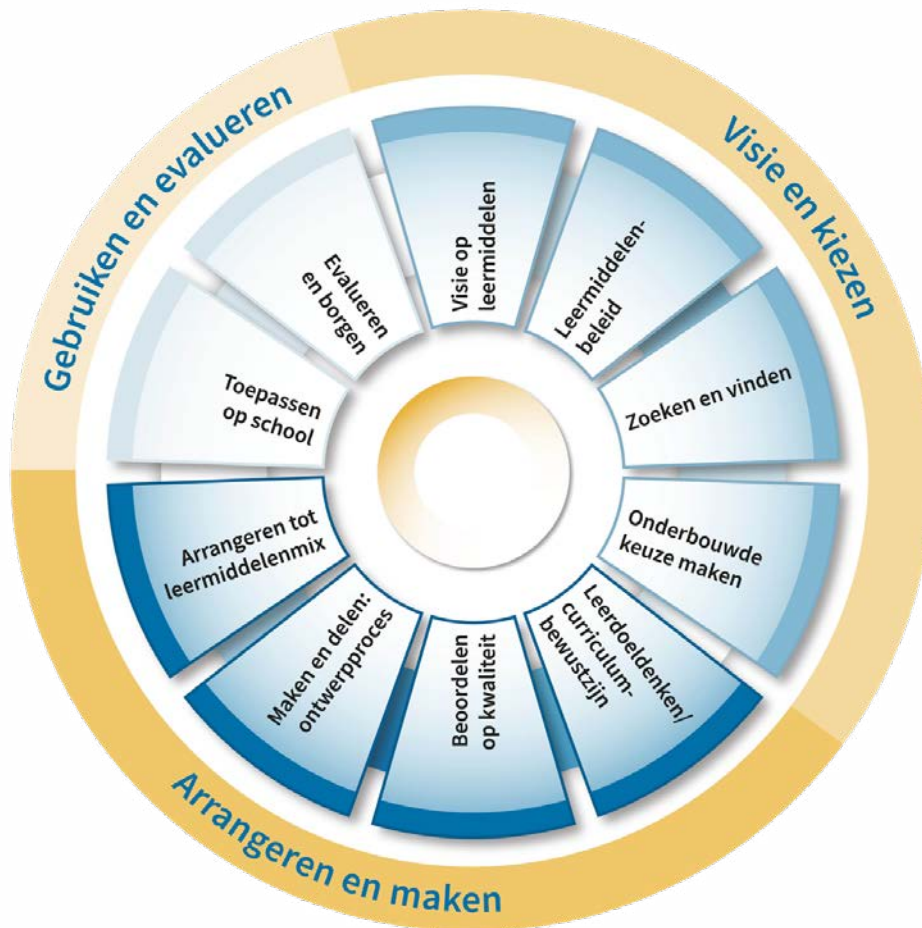

Pilotronde 2

**Gespecialiseerd
onderwijs**

“Open leermateriaal kan in het gespecialiseerd onderwijs een grote rol spelen. Je hebt vaak te maken met leerlingen die maatwerk nodig hebben. Door op zoek te gaan naar specifieke lesprogramma's kan je een leerling beter begeleiden.”

[Bekijk de pilotpagina](#)

Leerwiel Open Leermateriaal: framework voor het Open LeerProgramma

In de periode 2022-2024 hebben we geconstateerd dat het vinden van gemeenschappelijke grond met lerarenopleidingen geen eenvoudige opgave is en niet makkelijk leidt tot concrete samenwerkingen. Om dit meer te richten en te concretiseren, wordt een werkplaats opgericht waar studenten van lerarenopleidingen, hun opleiders, onderzoekers en het werkveld samenwerken aan succesvolle en duurzame mechanismen en elementen bij het werken met open leermateriaal. Dat doen ze vanuit een visie op open pedagogie/open onderwijs. Verschillende use cases van open leermateriaal binnen scholen, worden gevolgd om zo de impact te kunnen monitoren en interventies uit te voeren die de impact kunnen vergroten. De voorbereidingen starten in 2025.

Uitwerking in werkpakketten

Werkpakket 10: Evidence-informed werken vanuit en binnen IOL

In dit werkpakket zorgen we ervoor dat de vernieuwende initiatieven (pilots) bij het maken, (her)gebruiken en delen van open leermateriaal handelen volgens de principes van evidence-informed werken. We doen dit door ondersteuning van pilotbegeleiders en pilots en door het organiseren van kennisdeling tussen pilots onderling en met het bredere onderwijsveld, samen met collega's van Thema 1.

Dit draagt bij aan onderbouwde keuzes, gebruik makend van informatie uit theorie en praktijk en aansluitend bij de eigen onderwijscontext. Dit komt de kwaliteit van het onderwijs ten goede en geeft handvatten aan leraren voor de verdieping van hun beroep.

Het resulteert in 2025 in een eerste versie van een online toolbox 'evidence informed werken met open leermateriaal', waardoor onderwijsprofessionals in het funderend onderwijs concreet en praktisch onderbouwde keuzes kunnen maken bij het gebruiken van open leermateriaal.

We gaan in gesprek met o.a. groeifondsprogramma Ontwikkelkracht en het NRO om samenwerkingen hiertoe te verkennen.

Daarnaast realiseren we dat schoolbestuurders, schoolleiders en staf-medewerkers bij de vernieuwende initiatieven en daarbuiten gemotiveerd en geïnformeerd zijn over hoe het werken met open leer materiaal een volwaardige plek kan krijgen in visie, strategie en beleid van de scholen en schoolbesturen.

We doen dit door begeleiding van pilots waar vraagstukken over beleid spelen en door begeleiding van de pilots die in 2025 starten en expliciet de focus hebben op de verbinding tussen beleid en praktijk. Daarnaast informeren en motiveren we specifieke doelgroepen door themasessies en professionaliseringsactiviteiten zoals een masterclass of online kennisclips. Het leidt ertoe dat bestuurders, schoolleiders en stafmedewerkers de toegevoegde waarde van open leer materiaal voor hun organisatie inzien (het waarom) en weten hoe ze dit een volwaardige, gedragen en duurzame plek kunnen geven in visie, strategie en beleid.

Verduurzaming (borging), ondersteuning en facilitering vanuit de schoolorganisatie voor leraren en leerlingen, vanuit een onderbouwde visie, zorgt er uiteindelijk voor dat het werken van open leer materiaal de onderwijskwaliteit ten goede komt en er meer regie op het curriculum bij de leraar ontstaat. Het resulteert in 2025 in een toolbox en bijbehorende professionaliseringsactiviteiten, waardoor het schoolmanagement geïnformeerde en weloverwogen keuzes kan maken bij visie- en beleidsvorming rondom gebruik van open leer materiaal.

De basis voor de visie op evidence-informed werken staat op de [website van IOL](#).

Monitoring binnen IOL

Ook realiseren we dat interne programmacollega's worden ondersteund bij het evidence-informed werken binnen het programma zelf, dus binnen hun thema's en werkpakketten. We doen dit door een werkwijze te implementeren die is gebaseerd op de methodiek van reflexieve monitoring.

Door werkende mechanismen binnen het programma inzichtelijk te maken, kunnen we tussentijds op een onderbouwde wijze bijsturen en prioriteren. Met andere woorden: we vragen onszelf continu of we als programma de goede dingen doen en de dingen goed doen. Uiteindelijk kunnen we zo onze impact op de onderwijspraktijk maximaliseren. Een concreet resultaat is een dashboard dat als belangrijke informatiebron dient voor het inzichtelijk maken van de diverse factoren en opbrengsten binnen de pilots op verschillende onderwijsniveaus.

De theoretische basis hiervoor is de beleidstheorie: een evaluatiekader waarin wordt beschreven hoe we verwachten dat activiteiten en output uiteindelijk leiden tot de beoogde impact. Gegeneerde output (zoals een tool of een workshop) leidt via proximale outcomes (directe en onmiddellijke effecten die beoogd worden door het programma) tot distale outcomes (het uiteindelijke beoogde resultaat of het effect op de lange termijn, oftewel de impact).

De procesmatige basis is reflexieve monitoring: een cyclus van Waarnemen, Reflecteren en Aanscherpen (WRA). Waarnemen gaat onder meer over het bepalen welke informatie nodig is om cyclisch (eind van het kwartaal, eind van het jaar) te kunnen reflecteren op de opbrengsten van de activiteiten. Op basis van de beleidstheorie wordt gereflecteerd of en in hoeverre de activiteiten met de bijbehorende opbrengsten daadwerkelijk bijdragen aan de impact. Bij aanscherpen gaat het om het aanpassen van de activiteiten binnen het programma op basis van de reflecties die zijn gedaan over de werking van de activiteiten. Het kan zijn dat activiteiten aangepast moeten worden, activiteiten gestopt moeten worden of nieuwe activiteiten gestart moeten worden om de doelstellingen van het programma te bereiken.

Werkpakket 11: Kennis ontwikkelen, delen, implementeren

Dit werkpakket richt zich op het continueren van uitzetten van onderzoeksopdrachten en het voeren van regie op de kwaliteit van de opbrengsten hiervan. In 2024 is een onderzoeksagenda opgesteld met input vanuit diverse stakeholders. Voor 2025 en 2026 wordt steeds herijkt of er nieuwe/andere vraagstukken verkend moeten worden in relatie tot open leermateriaal. De drie overkoepelende onderwerpen zijn Didactiek, Technologie, waaronder (generatieve) AI, en Duurzaamheid. Vanuit dit werkpakket worden onderzoeksopdrachten beschreven, aanbestedingen/opdrachten uitgezet onder onderzoeksbureaus en partners, wordt de rol van opdrachtgever vervuld vanuit dit werkpakket en wordt gestuurd op de kwaliteit van de opbrengsten van het onderzoek. Ook worden processen ingericht, samen met programma-collega's, om de impact op het werken met open leermateriaal ermee te vergroten.

Samen met communicatiecollega's wordt gewerkt aan disseminatie; vertalen van de onderzoeksresultaten naar bruikbare kennis en instrumenten. Deze worden onder andere gedeeld via een online kennisbank.

In het Open LeerProgramma (OLP) dat ook onder dit werkpakket valt, wordt kennis uit onderzoek vertaald naar evidence-informed leeractiviteiten om deze kennis te delen en te kunnen toepassen. Anderzijds leveren professionaliseringsactiviteiten input op voor onderzoeksvragen. Het ontwikkelde Leerwiel wordt gevalideerd en doorontwikkeld en tegelijkertijd gebruikt als framework voor professionaliseringsactiviteiten. Het OLP richt zich primair op leraren, maar er wordt ook (vraaggericht) ondersteuning geboden aan schoolleiders, beleidsmedewerkers, schoolbesturen en andere belanghebbenden. Alle professionaliseringsactiviteiten die vanuit Impuls Open Leermateriaal (ook vanuit andere thema's/ werkpakketten) georganiseerd worden, worden vanuit het Open LeerProgramma uitgevoerd.

Werkpakket 12: Werkplaats Open Leermateriaal Funderend onderwijs

In 2025 wordt gestart met het opzetten van een werkplaats voor onderwijs-onderzoek op het gebied van het structureel, duurzaam en effectief werken met open leermateriaal in het funderend onderwijs. Om meer te leren over hoe open leermateriaal het Nederlandse funderend onderwijs kan versterken, gaan we een landelijke werkplaats open leermateriaal voor het funderend onderwijs opzetten.

In deze werkplaats werken leraren (in opleiding), onderzoekers, leraren-opleiders en schoolleiders en -bestuurders (c.q. scholen, onderzoeks- en kennisinstituten, schoolbesturen) samen aan onderzoek naar werkende mechanismen voor de inzet van open leermateriaal. Zij doen dit in een samenwerking die gebaseerd is op principes van open pedagogie. Dat zorgt ervoor dat alle betrokkenen intensief samenwerken en gezamenlijk evidence-informed werken aan succesvolle toepassingen en interventies met open leermateriaal en dat opbrengsten en inzichten open gedeeld worden. Bijkomend doel is dat we ook studenten aan lerarenopleidingen en hun opleiders in contact brengen met het werken met open leermateriaal zodat dit een steviger positie krijgt in de curricula van lerarenopleidingen.

Door langdurig (+/- vijf jaar) onderzoek te doen binnen de werkplaats kan inzicht ontstaan in de succesfactoren in het werken met open leermateriaal. Dit draagt bij aan de kwaliteit van het onderwijs en de aantrekkelijkheid van het beroep van leraar.

Initieel wordt gedacht aan een opzet waarin verschillende use cases centraal staan. Deze initiatieven – samenwerkingen tussen partijen die hierboven worden genoemd – worden gedurende vijf jaar gevolgd en er worden interventies uitgevoerd en gemonitord. Binnen elke use case werkt een combinatie van de eerdergenoemde betrokkenen samen rondom een bepaald vraagstuk bij het werken met open leermateriaal. Voor studenten aan lerarenopleidingen biedt de werkplaats flexibele mogelijkheden voor het kunnen aantonen van het beheersen van leeruitkomsten.

Communicatie

Primair: *Bijdragen aan de duurzame positionering van open leer materiaal in het funderend onderwijs bij leraren, schoolbesturen en in het onderwijsveld als kwalitatief goed leer materiaal dat verbonden is aan kerndoelen en eindtermen.*

Secundair: *Bijdragen aan de positionering van (activiteiten en opbrengsten van) Impuls Open Leer materiaal en de gestelde ambities op het gebied van open leer materiaal in het funderend onderwijs.*

De communicatie-activiteiten van Impuls Open Leer materiaal zijn gericht op het, gezamenlijk met partners, realiseren dat open leer materiaal niet alleen bekend is bij leraren, schoolbesturen en andere stakeholders in het funderend onderwijs, maar dat er een positieve houding ontstaat ten opzichte van open leer materiaal en het zelf gebruiken, maken, aanpassen en delen ervan. Daardoor worden leraren in positie gebracht als regisseur van het onderwijs, bieden we hen meer mogelijkheden en verhogen we de aantrekkelijkheid van het beroep van de leraar.

Vanuit communicatieperspectief anticiperen we op antwoorden op de kernvragen die de basis vormen voor de cruciale interventies:

- 1 Hoe vind ik snel kwalitatief goed open leer materiaal dat ik kan inzetten voor mijn leerlingen?
- 2 Hoe kan ik open leer materiaal combineren met andere leer materialen?
- 3 Hoe kan ik erop vertrouwen dat ik ook in de toekomst open leer materiaal kan (blijven) inzetten?

De cruciale interventies op het gebied van kwaliteit en de aansluiting op kerndoelen en eindtermen zijn belangrijke voorwaarden om barrières bij leraren weg te halen en hen te faciliteren kwalitatief goed onderwijs voor alle leerlingen te kunnen bieden in alle omstandigheden.

Met Communicatie realiseren we dat bekendheid en het gebruik van open leer materiaal in het funderend onderwijs verder is toegenomen. Dat doen we o.a. door:

- Het ontwikkelen van impactvolle communicatiecampagnes op zowel eigen kanalen als externe kanalen die door leraren worden benut, primair gericht op verschillende typen gebruikers van open leer materiaal, waarbij de leraar centraal staat;
- Het gebruiken van kennis en onderzoek als input en bewijsvoering voor communicatie over open leer materiaal en voor de positionering van het programma;
- Samenwerking met onze partners in communicatie vanuit een communicatiewerkgroep met een gezamenlijke communicatiestrategie;
- Het opstellen en uitvoeren van een media- en stakeholderstrategie in nauwe afstemming met partners, om de publieke opinie rondom open leer materiaal te beïnvloeden en aan te sluiten bij maatschappelijke ontwikkelingen;
- Doorontwikkeling van www.openleermateriaal.nl naar een eenduidige, herkenbare en toekomstbestendige website voor primaire gebruikersgroepen en stakeholders en voorziet in hun informatiebehoefte door kennisuitwisseling, disseminatie en verspreiding in een aantrekkelijke vormgeving en aansluitend bij de praktijk;
- Doorontwikkeling van standaard IOL-communicatiemiddelen zoals infographics, rapporten, artikelen, video's en foto's;
- Opbrengsten uit het programma en de thema's doorlopend en op een aansprekende manier zichtbaar te maken via verschillende kanalen;
- Ontwikkelen en uitvoeren van een ambassadeursstrategie waarbij we deelnemers aan pilots, partners en programmacollega's betrekken om communicatiedoelstellingen te bereiken;
- Bijdragen aan en/of het organiseren van events en congressen.

Naast de brede communicatiefocus, richten we ons specifiek per thema op gerichte communicatie-activiteiten.

- **Thema 1:** communicatie DUS-I regeling pilotronde 5, ondersteunen bij het ontwikkelen van hulpmiddelen en toolboxes (Operatie Vliegwiél) en bijdragen aan het opzetten van community's.
- **Thema 2:** kwaliteit van open leermateriaal, de aansluiting op het Herstelplan kwaliteit onderwijs en het brede portfolio van collecties als kernelementen inzetten in de communicatie, bijvoorbeeld in campagnes. Maar ook: belangrijke mijlpalen op het gebied van kwaliteit en nieuwe collecties delen met leraren en het onderwijsveld via eigen kanalen en externe kanalen.
- **Thema 3:** samenwerken in de doorontwikkeling van de programma-website, Wikiwijs als het platform voor open leermateriaal positioneren in onze communicatie en in onze campagnes (aansluitend op communicatie-activiteiten over Wikiwijs van Kennisnet), verbeteringen van Wikiwijs delen met leraren en het onderwijsveld via eigen kanalen en externe kanalen.
- **Thema 4:** delen van de resultaten uit de onderzoeksagenda, opzetten van een kennisbank op de IOL-website, lerarenopleidingen en schoolbesturen meenemen in communicatiecampagnes, positionering van het Open LeerProgramma en de activiteiten, communicatie over de op te zetten werkplaats.

Al deze communicatieopbrengsten en -activiteiten dragen bij aan de doelstellingen van Impuls Open Leermateriaal en zorgen voor een duurzame positionering van open leermateriaal in het funderend onderwijs en in het onderwijsveld.

Op basis van de communicatieopbrengsten in 2025, werken we in 2026 verder aan de bekendheid en het gebruik van open leermateriaal onder niet alleen leraren maar ook andere doelgroepen zoals schoolbesturen en lerarenopleidingen. Daarmee werken we verder toe naar de duurzame positionering van open leermateriaal in de leermiddelenketen en de inzet van open leermateriaal als volwaardige optie door leraren.

De impact en resultaten van de campagne, de samenwerking met partners en pilots en andere communicatieactiviteiten nemen we mee in de communicatiestrategie voor 2026. Ditzelfde geldt voor de positionering van het programma Impuls Open Leermateriaal.

Pilot 10 St. Bonifatiuscollege

**Vakoverstijgend
Rekenen**

Pilotronde 2

**Voortgezet
onderwijs**

“Leerlingen krijgen dankzij Vakoverstijgend Rekenen hun plezier in rekenen weer terug. We zien dat aan het aantal leerlingen op de havo dat natuurkunde kiest als examenvak. Landelijk is dat 24 procent. Bij ons is dat 42 procent.”

[Bekijk de pilotpagina](#)

Programmamanagement

Vanuit het Programmamanagement zorgen we voor een stevige en blijvende sturing op Impuls Open Leermateriaal als geheel door met de thema-coördinatoren de regie te voeren op de cruciale interventies, thema-ambities en KPI's. Dit doen we in nauwe afstemming met opdrachtgever, penvoerder, partners, overige stakeholders en andere groeifondsprogramma's.

We komen na het opstarten, neerzetten en bouwen in de periode 2022-2024, in een nieuwe fase. De periode 2025-2026 wordt gekenmerkt door consolidatie, focus en bijdragen aan duurzame structuren. Vanuit het Programmamanagement voeren we hier de regie op, maken we keuzes en organiseren we processen zodat programmacollega's efficiënt, onderbouwd en drempelvrij kunnen werken aan het realiseren van de ambities.

Daarin hebben we diverse taken:

- **Ambitieuw en realistisch richting geven aan de programmakoers door meerjarenplan, begroting en jaarplannen.**

In 2025 en 2026 zorgen we met de coördinatoren voor realistische en ambitieuze jaarplannen, passende begrotingen (in afstemming met de penvoerder) en een meerjarenplan voor de periode na 2026 (op basis van de uitkomst van het go/no go moment eind 2025). We inventariseren kansen en risico's en anticiperen erop.

- **Geïnspireerd leidinggeven vanuit de principes van Programmamanagement, met focus op de essentie: bijdragen aan de onderwijskwaliteit voor leerlingen en de aantrekkelijkheid van het beroep van de leraar.**

Vanuit onze kernwaarden geven we vorm aan een lerend programma waarbij we vanuit een professionele houding samenwerken om waarde te creëren met en voor het funderend onderwijs. Dat doen we met een open houding, samenwerkingsgericht en door expertise in te zetten binnen de eigen opdracht en voor het programma en de doelen als geheel.

Alle betrokkenen bij IOL zijn ambassadeurs voor het werken met open leermateriaal. In de teamdagen (vier per jaar) besteden we hier expliciet aandacht aan, evenals in de weekfocusmomenten met het volledige team en door op een vanzelfsprekende en laagdrempelige manier elkaar continu te ondersteunen bij de focus.

- **Zorgen voor verbindingen tussen programmacollega's onderling, met andere groeifondsprogramma's en met andere relevante initiatieven.**

De rol van verbinder is gericht op het versterken van de meerwaarde van samenwerken, eigenaarschap en gezamenlijke verantwoordelijkheid. Verbindingen worden vertaald naar concrete acties en gezamenlijke doelen om daarmee resultaten voor het onderwijs te realiseren.

De verbinder richt zich in 2025-2026 op de volgende activiteiten:

- Faciliteren en ondersteunen van de coördinatoren bij het leggen van verbindingen met relevante initiatieven;
- Het doorontwikkelen van het model life cycle open leermateriaal en afstemmen van essentiële stappen en acties om het model te laten werken (met coördinatoren en andere belanghebbenden);
- Inventariseren van behoeften vanuit het onderwijsveld en andere stakeholders en deze delen met de juiste programmacollega('s);
- Signaleren van knelpunten en kansen bij het Programmamanagement;
- Bijdragen aan themadoelen door inzet af te stemmen met coördinatoren die dit opnemen in de jaarplannen.

- **Verantwoorden van de besteding van middelen en het creëren van waarde via kwartaalrapportages aan penvoerder en opdrachtgever en aan het groeifonds (door het go/no go moment eind 2025).**

In 2025 werken we verder aan heldere en eenduidige kwartaalrapportages, gekoppeld aan resultaten in relatie tot investeringen. Dit doen we in afstemming met Kennisnet als penvoerder en in kwartaalgesprekken met het ministerie van OCW (opdrachtgever).

We bereiden in 2025 de verantwoording op de KPI's voor met extra aandacht voor de adviezen van de groeifondscommissie naar aanleiding van het go/no go moment in januari 2024. In het eerste kwartaal van 2025 en het eerste kwartaal van 2026, leveren we een jaarevaluatie op waarvan we een publieksversie open delen via www.openleermateriaal.nl.

- **Zorgen voor de juiste bemensing en inzet van kwaliteiten, inclusief interne verbindingen en kennisdeling en -ontwikkeling.**

In 2025 zorgen we voor consolidatie van de kwaliteit en kwantiteit van het gehele team. Het team bestaat nu uit veertig programmacollega's waarvan een derde afkomstig is van partners en de overige collega's als zzp'er worden ingehuurd. Dit continueren we in 2025 grotendeels op dezelfde wijze en we werken toe naar een meer duurzame samenwerking met programmacollega's vanaf 2026 (als we duidelijkheid hebben over de toekenning van middelen voor de periode 2027 t/m 2030).

Met Kennisnet maken we heldere afspraken over gebruikmaking en kosten van de faciliteiten, zoals locatie, systemen en bedrijfsvoeringscapaciteit. Deze voeren we gezamenlijk uit en monitoren we nauwgezet.

- **Opzetten en uitvoeren van de samenwerkingsstrategie met partners met focus op het duurzaam inzetten van expertise van partners.**

De in 2024 ontwikkelde en ingezette partnerstrategie continueren we in 2025 en 2026. Dat betekent dat partners programmacollega's detacheren, delen van de activiteiten (mede) uitvoeren en dat er meer organisaties op verschillende manieren betrokken zijn bij Impuls Open Leermateriaal. Ook werken we toe naar een meer strategische positionering van partnerorganisaties, betere onderlinge samenwerking op onderwerpen en het aanvullen van de partnergroep met meer organisaties.

Literatuurlijst en bronnen

Basisvaardigheden

Inspectie van het onderwijs. (12-6-2023). *Sturing op de basisvaardigheden – onderzoeksresultaten en aanbevelingen*.

<https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/publicaties/2023/06/12/sturing-op-basisvaardigheden>

Evidence informed werken

Platform Samen Onderzoeken. *Wat is evidence informed werken?*

<https://www.platformsamensonderzoeken.nl/wat-is-evidence-informed-werken/>

Inclusiviteit

Dondorp L., Pijpers R. (17-05-2023) *5 Voorwaarden voor digitale inclusie in het onderwijs*.

<https://www.kennisnet.nl/ethiek/5-voorwaarden-voor-digitale-inclusie-in-het-onderwijs/>

Kwaliteit, professionalisering en ondersteuning, aansluiting bij curriculum

Baas M.A.A., Post L. & Saab N. (2024). *Beweegredenen voor het gebruik van open leermaterialen in het voortgezet onderwijs*.

https://www.openleermateriaal.nl/app/uploads/2024/08/ICLON_IOLrapport_empirisch_1.0.pdf

Baas M.A.A., Post L. & Saab N. (2024). *Overzichtsstudie naar het gebruik van open leer materiaal in het funderend onderwijs*.

https://www.openleermateriaal.nl/app/uploads/2024/08/ICLON_IOLrapport_overzichtsstudie_1.0.pdf

Innovalor, (2021) *Open leermiddelen in het vo en mbo. Het gebruikersperspectief op huidig en toekomstig gebruik*.

<https://www.kennisnet.nl/app/uploads/rapport-open-leermiddelen.pdf>

Reints A., Wilkens H. (2012). *Wie bepaalt de kwaliteit van digitaal leer materiaal?*

https://www.clu.nl/wp-content/uploads/2024/03/4W_artikel_CLU.pdf

Yu-Chun Kuo, Yu-Tung Kuo & Hungwei Tseng (2024). *Conclusions and interpretations Exploring the factors that influence K-12 teachers' use of open educational resources*.

<https://www.mdpi.com/22277102/14/3/276#:~:text=Several%20teachers%20indicated%20that%20the,interest%2C%20and%20motivation%20to%20learn>

Status hergebruik open leer materiaal

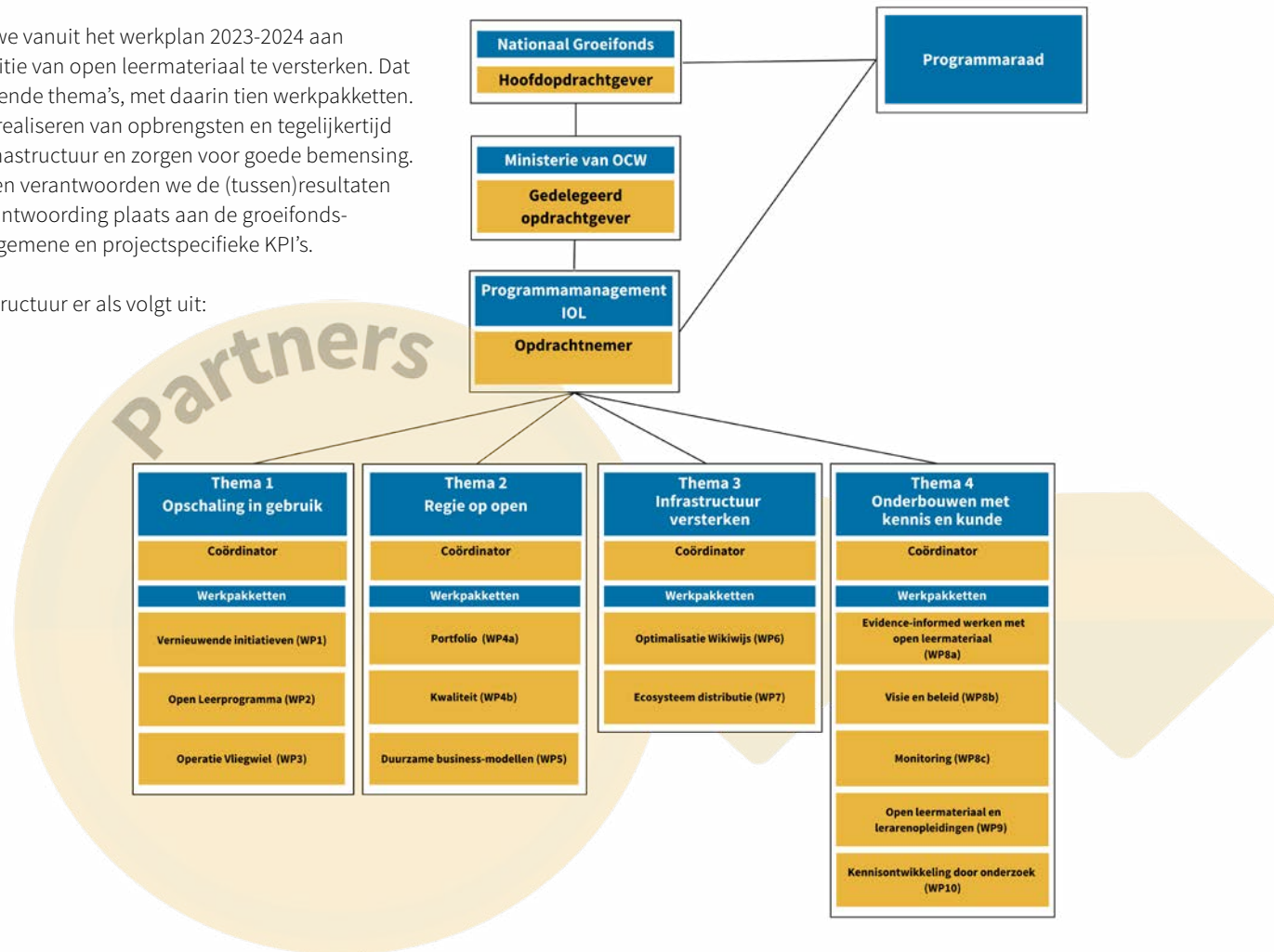
Baas M.A.A. (2023). *Open to all, not known to all: sustaining practices with open educational resources in higher education*.

<https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/3643088>

Bijlage: Opbrengsten en lessen 2022-2024

In de afgelopen periode werkten we vanuit het werkplan 2023-2024 aan verschillende ambities om de positie van open leer materiaal te versterken. Dat deden we binnen vier samenhangende thema's, met daarin tien werkpakketten. In 2023-2024 werkten we aan het realiseren van opbrengsten en tegelijkertijd aan het opbouwen van programmastructuur en zorgen voor goede bemensing. In de kwartaalrapportages delen en verantwoorden we de (tussen)resultaten en begin 2024 vond de eerste verantwoording plaats aan de groeifondscommissie aan de hand van de algemene en projectspecifieke KPI's.

In 2023-2024 zag de programmastructuur er als volgt uit:

Organogram Impuls Open Leer materiaal: structuur van het programma 2023-2024

Pilots

Binnen het programma spelen de pilots een belangrijke rol. In 2022-2023 zijn 25 pilots opgestart in drie rondes. Na de initiële financiering voor een schooljaar, investeren we vanuit het programma maximaal nog twee jaar extra zodat ze hun doelen kunnen realiseren. We constateren dat sommige pilots meer opstarttijd nodig hebben en vooral dat er vervolgoopdrachten komen of dat wegens succes sprake is van opschaling. Bovendien geeft het meer tijd om te zorgen voor een duurzame implementatie.

De meeste pilots hebben gebruikgemaakt van deze verlengingsmogelijkheid (23 van de 25). Zo bouwen zij aan een stevige basis en leveren ze uiteindelijk leermateriaal op dat kwalitatief goed is. Pilotronde 4 is in september 2024 van start gegaan via een DUS-I regeling, zij hebben allemaal financiering ontvangen voor de duur van drie jaar.

Ook krijgen we vanuit het programma beter zicht op de ondersteuningsbehoeften van de pilots zodat we gericht kunnen begeleiden, bijvoorbeeld door inschakelen van experts of verzorgen van trainingen. De pilots laten ons weten waar voor hen de belemmeringen ontstaan en vanuit de werkpakketten anticiperen we hierop. Zo zijn er vanuit de infrastructuur verschillende functionaliteiten in Wikiwijs verbeterd op basis van input vanuit de pilots, zoals de look and feel van Wikiwijs en het sneller kunnen vinden van het juiste materiaal op basis van leerdoelen of kerndoelen.

Ook konden we vanuit verschillende werkpakketten een bijdrage leveren aan de pilots door kennisdeling, bijvoorbeeld rondom evidence-informed werken met open leermateriaal, door pilots met elkaar in contact te brengen en door hen te faciliteren met instrumenten zoals het kwaliteitsmodel. Dit is in 2024 vanuit Impuls Open Leermateriaal opgeleverd in een bèta-versie als het resultaat van een samenwerking tussen SLO, Kennisnet en Citolab.

Bovendien hebben we gezorgd voor een podium voor de pilots door hun zichtbaarheid te versterken in artikelen, bijdragen aan conferenties, via LinkedIn en de website. En er is een structuur opgezet voor pilots om onderling de verbindingen te versterken; informeel, via procesbegeleiders (zoals we de pilotbegeleiders voorheen noemden) en door pilotbijeenkomsten.

Met de voorbereiding op pilotronde 4, de in september 2024 gestarte 32 nieuwe pilots, hebben we gekozen voor een meer intensieve en onderwijskundige begeleiding van de pilots. De vragenlijst die we in januari 2024 afnamen, liet zien dat de pilotdeelnemers onze betrokkenheid erg op prijs stellen. Ook zijn suggesties voor verbeteringen geïmplementeerd: meer intensieve en inhoudelijke begeleiding, contact met andere pilots en beter aansluiten met kennis en kennisniveau op behoeften van de pilots en context van de betreffende pilot.

Daarnaast is een nauwe betrokkenheid van programmacollega's en partnerorganisaties bij de pilots een essentiële voorwaarde om elk kwartaal de oogst te kunnen ophalen uit de pilots en dit breder te kunnen delen. Omdat het eerst nodig was om de pilots te laten starten en we binnen het programma nog moesten bouwen aan capaciteit, hebben we deze structuur en intensivering voorrang gegeven.

Vanaf de tweede helft van 2024 is de oogstcyclus ingericht en ingezet. Door inzicht in de lopende pilots, hebben we voor pilotronde 5 in de regeling meer focus kunnen aanbrengen. Er is gekozen voor twee typen pilots: enerzijds pilots die vergelijkbaar zijn met eerdere aanvraagrondes, gericht op het ontwikkelen van open leermateriaal.

Om meer focus aan te brengen, hebben we gekozen voor acht mogelijke onderwerpen / vakgebieden die nog ondervertegenwoordigd zijn. Het tweede type behelst pilots waarbij duurzame borging centraal staat in de afstemming leraren, schoolleiders en bestuur door verankering in leermiddelenbeleid en visie van de school.

Dit zijn de specifieke pilotthema's voor pilotronde 5:

- 1 Leesonderwijs en het versterken van geletterdheid;
- 2 Sociaal-emotionele ontwikkeling, passend bij de context van de school;
- 3 Burgerschap en/of Digitale Geletterdheid, vanuit de geactualiseerde kerndoelen en gekoppeld aan leerdoelen en doorlopende leerlijnen;
- 4 Duurzaamheid als inhoudelijk onderwerp. Denk aan: circulaire economie, klimaat & energie;
- 5 Lesmateriaal voor nieuwkomers in basisonderwijs en voortgezet onderwijs (NT2), aanvullend op ontwikkelingen op dit vlak om meer variatie te bewerkstelligen;
- 6 Materiaal gemaakt door en geïmplementeerd op scholen op de BES-eilanden, passend bij vraagstukken, cultuur en taal van de BES-eilanden;
- 7 Hoogbegaafde leerlingen in het funderend onderwijs;
- 8 Inzet van open leer materiaal voor tweetalig onderwijs (TTO) of meertaligheid, op bestaande kerndoelen/ eindtermen gebaseerd.

Vanuit de pilots en input vanuit onderzoek en samenwerkingspartners is een start gemaakt met een fundering voor het Open LeerProgramma (OLP) waarin ondersteuning van leraren(teams) en professionaliseringsactiviteiten georganiseerd en vormgegeven worden. Dat heeft geleid tot een eerste indeling van leergebieden voor leraren, schoolleiders en andere onderwijsprofessionals die met open leer materiaal gaan werken. Dit Leerwiel Open Leer materiaal wordt verder onderbouwd en ingezet als framework voor de activiteiten vanuit het OLP.

Binnen Thema 1 kwam het OLP wat moeizaam van de grond. Voortschrijdend inzicht leert dat de verbinding met een stevige theoretische onderbouwing cruciaal is voor een passend aanbod waar leraren evidence-informed mee kunnen werken en dat het noodzakelijk is om de doelgroepen van het OLP uit te breiden om het werken met open leer materiaal duurzaam te borgen.

Om die redenen is gekozen voor een herpositionering van het OLP naar Thema 4 en het maken van een koppeling met het ontwikkelen van een kennisbank, afgestemd op al bestaande voorzieningen in de kennisinfrastructuur zoals de Kennisrotonde en Onderwijskennis.nl. Uiteraard blijft het belangrijk om de verbindingen met pilots en hun vraagstukken goed te organiseren.

Partners

Al vanaf de aanvraag zijn verschillende organisaties betrokken bij Impuls Open Leer materiaal. De manier waarop en de mate waarin, verschilt sterk. Met elkaar zoeken we naar de goede balans in betrokkenheid, eigenaarschap en uitvoering. Daarbij helpen de partnerbijeenkomsten die we (inclusief Nieuwjaarsbijeenkomst) vier keer per jaar organiseren. Maar ook de activiteiten die partners uitvoeren binnen de thema's en werkpakketten. Zeven partnerorganisaties voeren programmaonderdelen uit. Een waardevolle vorm is het uitlenen van professionals aan Impuls Open Leer materiaal.

Zo maken we optimaal gebruik van de expertise van organisaties en vindt er een vanzelfsprekende kruisbestuiving plaats.

Binnen IOL is een derde van de groep collega's afkomstig van partners: Kennisnet, CitoLab, Education Warehouse, Platform Talent voor Technologie (PTvT) en Universiteit Twente.

In januari 2024 is een vragenlijst uitgezet onder partners die inzicht heeft gegeven in behoeften en wensen voor verbetering. Zo gaven partners aan zich niet goed betrokken te voelen en weinig zicht te hebben op de programmastructuur en -activiteiten. Ook vonden ze het programma niet altijd innovatief en was er behoefte aan betere communicatie. Tegelijkertijd sprak er vertrouwen uit de feedback en een hoge mate van persoonlijke betrokkenheid en ambitie. Met de feedback zijn we stappen gaan zetten voor verbetering van de verbindingen.

Zo zien we bijvoorbeeld dat het werkt om in werkgroepen gezamenlijk projecten op te pakken, elkaar zo beter te leren kennen en te begrijpen en zo voorbij belangen naar het gemeenschappelijke te komen. Dat zagen we succesvol gebeuren bij het ontwikkelen van het kwaliteitsmodel, maar ook rondom open leer materiaal en leermiddelenbeleid. Zo bouwen we aan structurele samenwerking.

De uitdaging voor de komende jaren is om de samenwerking met en tussen partners te versterken en op alle niveaus de juiste organisaties te positioneren; niet alleen in uitvoering, maar ook in strategie. Daartoe is een samenwerkingsstrategie opgezet waarvan de implementatie start in het najaar van 2024. Het gaat om betere processen rondom activiteiten en samenwerkingsovereenkomsten en het aanhaken van meer partners en werken aan het gemeenschappelijk belang en een gedeeld perspectief.

Collecties

Al in 2023 constateerden we dat de oorspronkelijke missie om veel open leer materiaal te (laten) ontwikkelen, niet de enige route is om te zorgen voor voldoende en kwalitatief goed open leer materiaal dat leraren direct in de onderwijspraktijk kunnen inzetten. De impuls van leraren om zelf materiaal te maken in plaats van (eerst) te kijken naar wat er al bestaat, is vaak niet efficiënt en levert niet altijd de best mogelijke kwaliteit op. We hoeven niet allemaal zelf het wiel uit te vinden. Dat geldt op grotere schaal ook voor materiaal dat door organisaties wordt ontwikkeld. Er is veel winst te behalen om leer materiaal dat er al is, te ontsluiten met een open licentie en/of te (laten) verbeteren in kwaliteit.

We hebben weleens verkend hoeveel les materiaal er bijvoorbeeld is op het vlak van water door een zoekopdracht op internet. Dat zijn er behoorlijk wat! Denk aan waterschappen, educatieve websites zoals watereducatie.nl, drinkwaterbedrijven, musea zoals het watermuseum en natuurorganisaties zoals IVN en WNF.

De afgelopen jaren zijn dan ook meerdere strategieën uitgevoerd om dit te realiseren. Zo vinden we een goede balans tussen ontwikkelen van materiaal in de pilots om vervolgens vanuit een heldere focus te kiezen voor het versterken, ontsluiten en doorontwikkelen van leer materiaal dat aansluit bij onderwijsvraagstukken. Daarmee ontstaan er interventies op het vlak van maken, delen én (her)gebruiken. Materiaal is verzameld en gebundeld (bijvoorbeeld via themapagina's in Wikiwijs), verbindingen met leerdoelen, kerndoelen en eindtermen waar we eerste stappen in hebben gezet en zorgen voor eenduidige labels (metadata) om de vindbaarheid te verbeteren.

Op basis van een verkennend onderzoek van CLU en hieruit voortkomende bouwstenen, is een kwaliteitsmodel ontwikkeld door een werkgroep met verschillende organisaties (SLO, CitoLab, Kennisnet en collega's vanuit IOL). Dit model is beproefd (o.a. in pilots) en aangescherpt onder regie van een onderwijskundig onderzoeker.

Leraren geven aan¹ dat zij behoefte hebben om snel leer materiaal te selecteren dat voldoet aan bepaalde kwaliteitseisen. Daarnaast hebben we geconstateerd dat er veel mooi materiaal ontwikkeld wordt door leraren zelf en door andere organisaties dat nog niet altijd via één herkenbare route met een open licentie ontsloten wordt. Daarom is zoveel mogelijk al bestaand materiaal voorzien van een Creative Commons licentie (voor de kenners: de CC-by of CC-by-sa).

¹ Onderzoeksrapport: Baas M., Post L. & Saab N. (2024). Beweegredenen voor het gebruik van open leer materialen in het voortgezet onderwijs (ICLON, Impuls Open Leer materiaal) zie link: [ICLON IOL rapport](#)

Innovator, (2021) Open leermiddelen in het vo en mbo. Het gebruikersperspectief op huidig en toekomstig gebruik. <https://www.kennisnet.nl/app/uploads/rapport-open-leermiddelen.pdf>

Yu-Chun Kuo, Yu-Tung Kuo & Hungwei Tseng (2024). 7 Conclusions and interpretations Exploring the factors that influence K-12 teachers' use of open educational resources <https://www.mdpi.com/2227-7102/14/3/276#:~:text=Several%20teachers%20indicated%20that%20the,interest%2C%20and%20motivation%20to%20learn.>

Dit heeft veel resultaten opgeleverd in 2024 op het vlak van open ontsluiten van collecties open leer materiaal. Zie bijvoorbeeld de [startpagina](#) met lesmateriaal voor het vakgebied digitale geletterdheid. Daarnaast is gewerkt aan enkele contentprojecten. Niet alleen om daarmee een collectie op te leveren, maar ook om inzicht te verkrijgen in de stappen die gezet moeten worden om open leer materiaal te maken en te delen (via Wikiwijs Maken) om daarmee richting en inzicht te kunnen geven aan leraren die dit proces ook doorlopen.

Nachtwach project

Een voorbeeld van een content-ontwikkelproject binnen IOL waarmee we inzichten opdeden over processen, didactiek, juridische vraagstukken en knelpunten. Deze lessen gebruiken we bij het begeleiden van leraren die vergelijkbare processen doorlopen.

In 2023 kwamen we vanuit Impuls Open Leer materiaal in contact met een documentairemaker die een fictieve productie ging maken over en met personages van de Nachtwach. Dit in interviewvorm met Coen Verbraak, het concept afgeleid van de documentaire 'Kijken in de ziel'. We kregen de kans om videomateriaal te gebruiken om er lesmateriaal bij te ontwikkelen voor de vakken Geschiedenis of Burgerschap. Medio 2024 is dit project afgerond, is de film in premi re gegaan en vanaf eind 2024 kan het materiaal worden gedeeld en gebruikt.

Duurzaam organiseren

Een belangrijke ambitie van Impuls Open Leer materiaal is dat er na de investering vanuit het Nationaal Groeifonds sprake is van een duurzame positionering van open leer materiaal zodat leraren het als volwaardige optie kunnen inzetten. Open leer materiaal is gratis te verkrijgen en vrij te gebruiken, maar het kost uiteraard tijd en energie en geld om het te maken, onderhouden en actualiseren. Om inzicht te krijgen in kansrijke modellen voor het duurzaam organiseren, is een verkenning gedaan naar operationeel-economische modellen. Er is een

inventarisatie gemaakt van alle mogelijke opties op basis van al bestaande modellen in binnen- en buitenland, benoemd met voorbeelden. Op basis van deze casussen in Nederland en het buitenland en opgestelde criteria door de onderzoeker, in afstemming met inhoudelijk experts, zijn vier kansrijke scenario's uitgewerkt.

- **Nevena aanbod** (organisaties met winstoogmerk die daarnaast open leer materiaal ontwikkelen en delen, bijvoorbeeld educatieve uitgevers of musea)
- **Gebruikers** (ontwikkeld en onderhouden door de gebruikers zelf, zoals leraren (teams))
- **Consortium** (een collectief dat gezamenlijk inspeelt op behoefte aan leer materiaal voor een deel van het onderwijs of specifieke eindgebruikers, zoals Technasia)
- **(Structurele) subsidie** (open leer materiaal in een publieke organisatievorm die structureel gefinancierd wordt)

Tegelijkertijd is er buiten Impuls Open Leer materiaal een initiatief gestart vanuit schoolbesturen die willen verkennen hoe een businessmodel voor open leer materiaal eruit kan zien voor het basisonderwijs. Vanuit het programma kunnen we aansluiten op hun wensen en behoeften middels verschillende programma-activiteiten.

Ook is in het tweede deel van 2024 de opdracht gegeven aan een strategisch adviseur om met deze schoolbesturen en in afstemming met Impuls Open Leer materiaal een verkenning uit te voeren en een advies te geven met betrekking tot stappen naar een werkende businesscase.

Met betrekking tot duurzaam organiseren zijn er ook stappen gezet om intensiever samen te werken met andere (landelijke) publieke organisaties naast de partners.

Er is een project gestart rondom leesonderwijs met de landelijke Kennistafel Effectief Leesonderwijs, er is een project opgezet rondom cybersecurity met de Politie en er zijn concrete activiteiten in ontwikkeling met andere groeifondsprogramma's, zoals Techkwadraat, Edu-V en Ontwikkelkracht. Ook met educatieve uitgeverij worden mogelijkheden verkend, zoals in een samenwerking met ThiemeMeulenhoff, WON en NEMO rondom wetenschap en techniek. In het meerjarenplan 2025-2026 beschrijven we wat de volgende stappen zijn, toewerkend naar een expertisefunctie open leer materiaal funderend onderwijs.

Infrastructuur

Een belangrijk publiek platform om open leer materiaal te maken, delen en vinden is Wikiwijs. Deze voorziening die structureel gefinancierd wordt en ondergebracht is bij Kennisnet, is een belangrijke pijler om leraren toegang te geven tot kwalitatief goed open leer materiaal met voldoende keuzevrijheid om het te kunnen inzetten binnen hun context, gericht op specifieke doelgroepen en verbonden aan het onderwijs dat zij willen verzorgen, zoals thematisch of vanuit een specifieke identiteit. We zien dat dit nu nog niet optimaal het geval is. Deels door nog ontbrekende faciliteiten en gebruiksgemak, maar ook omdat veel leraren niet weten hoe zij met Wikiwijs kunnen werken. Het is noodzakelijk om de technische randvoorwaarden en mogelijkheden op orde te hebben en de infrastructuur te verbinden aan andere voorzieningen. Leraren die betrokken zijn bij vernieuwende initiatieven (pilots en veldexpertscholen), hebben input gegeven voor de prioritering van optimalisaties en daar zijn verschillende verbeteringen uit voortgekomen. Zo kunnen collega's nu makkelijker samenwerken in Wikiwijs om leer materiaal te maken. Bovendien heeft dit geleid tot een heldere focus voor de periode 2025-2026, gericht op kwaliteit van open leer materiaal en de verbinding met leerdoelen, kerndoelen en eindtermen.

Ook is materiaal vanuit de pilots via Wikiwijs gedeeld en is er veel tijd gestoken in het begeleiden van leraren om goed te werken met Wikiwijs door werksessies, instructievideo's en webinars. Daarnaast is er vanuit communicatie aandacht besteed aan de mogelijkheden die Wikiwijs biedt, om daarmee meer leraren te verleiden Wikiwijs in te zetten. Concrete resultaten delen we in de jaarrapportage over 2024.

Evidence-informed werken

In het werkplan 2023-2024 is gestart met een focus op evidence-informed werken met open leer materiaal. Vanuit de toen lopende pilots werd deze behoefte geuit en het afgelopen jaar hebben we ervaren dat dit onderwerp inderdaad voorziet in een wens vanuit het onderwijs. Het sluit aan bij ontwikkelingen in het funderend onderwijs, bij andere groeifondsprogramma's zoals Ontwikkelkracht en het draagt bij aan de kwaliteit van werken (aan en met open leer materiaal) binnen het onderwijs en de kwaliteit van de opbrengst. Deze hypothese toetsen we de komende jaren. Omdat we ons mede richten op schoolbesturen en een doordachte en doelbewuste inbedding van open leer materiaal in het leermiddelenbeleid, zorgen we voor meer kansen op een duurzame positie van open leer materiaal binnen de schoolorganisatie.

Op basis van inzichten en een inventarisatie van strategische en actuele thema's in het funderend onderwijs, is een onderzoeksagenda opgesteld. Hierin komen onderwerpen als werken met AI en effectieve didactiek bij het inzetten van open leer materiaal aan de orde.

In 2023 en 2024 is actief ingezet op het zoeken naar verbindingen vanuit Impuls Open Leer materiaal met lerarenopleidingen. Het blijkt ingewikkeld te zijn om samen met lerarenopleidingen initiatieven op te zetten. Er zijn andere prioriteiten, er is geen capaciteit beschikbaar of het is lastig om te komen tot concrete resultaten. Na een evaluatie en duiding, is gekozen voor een andere aanpak vanaf 2025 in de vorm van een werkplaats waarbinnen lerarenopleiders en scholen samenwerken aan inzicht in effectieve en succesvolle manieren om open leer materiaal in te zetten.

Monitoring en verantwoording

Bij aanvang van Impuls Open Leer materiaal zijn samen met OCW en het Nationaal Groeifonds projectspecifieke KPI's opgesteld. Op basis van voortschrijdend inzicht en in de aanloop naar het go/ no go moment in februari 2024, zijn deze aangescherpt en waar nodig aangepast.

Naast twaalf meetbare ‘output-KPI’s’, waarop we konden verantwoorden, zijn er twee ‘outcome-KPI’s’ opgesteld die gericht zijn op de bredere, niet direct kwantitatief meetbare impact van Impuls Open Leermateriaal op onderwijskwaliteit en op de aantrekkelijkheid van het beroep van de leraar.

Vanuit een eerder opgestelde Theory of Change, is door een Berenschot een beleidstheorie, onderzoeksdesign en roadmap opgesteld om met name deze twee outcome-KPI’s (in relatie tot de meetbare KPI’s en de beoogde opbrengsten vanuit de thema’s) te monitoren en te meten. Dat heeft geleid tot een model voor het continu verbeteren van interne processen en activiteiten vanuit het conceptuele model van reflexieve monitoring. Dit doet recht aan de complexiteit binnen programma-organisaties. In de beleidstheorie is tevens een verbinding gemaakt tussen de meetbare KPI’s en hun bijdrage aan de outcome-KPI’s.

Als laatste is er een concept opgezet om vanuit observaties en interventies in de praktijk, inzicht te krijgen in werkzame mechanismen rondom het werken met open leermateriaal (wat weer verbonden kan worden aan de twee outcome-KPI’s). Dit vertalen we vanaf 2025 in de eerdergenoemde werkplaats waarbinnen open leermateriaal dat wordt ingezet in diverse contexten, langdurig gemonitord wordt.

We hebben afgelopen jaren veelvuldig afgestemd over dit onderwerp met andere groeifondsprogramma’s en met OCW om zo te zorgen voor meer eenduidigheid en samenhang. Ook vanuit de adviescommissie van het Nationaal Groeifonds zijn adviezen meegegeven die we direct binnen het programma en in dit meerjarenplan hebben verwerkt.

Het gaat om bijvoorbeeld om een meer inhoudelijke afbakening/ focus in de pilotregeling, meer aandacht voor de kwaliteit van opgeleverd open leermateriaal, voldoende gebruik van open leermateriaal en het opzetten van een onderzoeksdesign voor monitoring van de impact van Impuls Open Leermateriaal.

openleermateriaal.nl